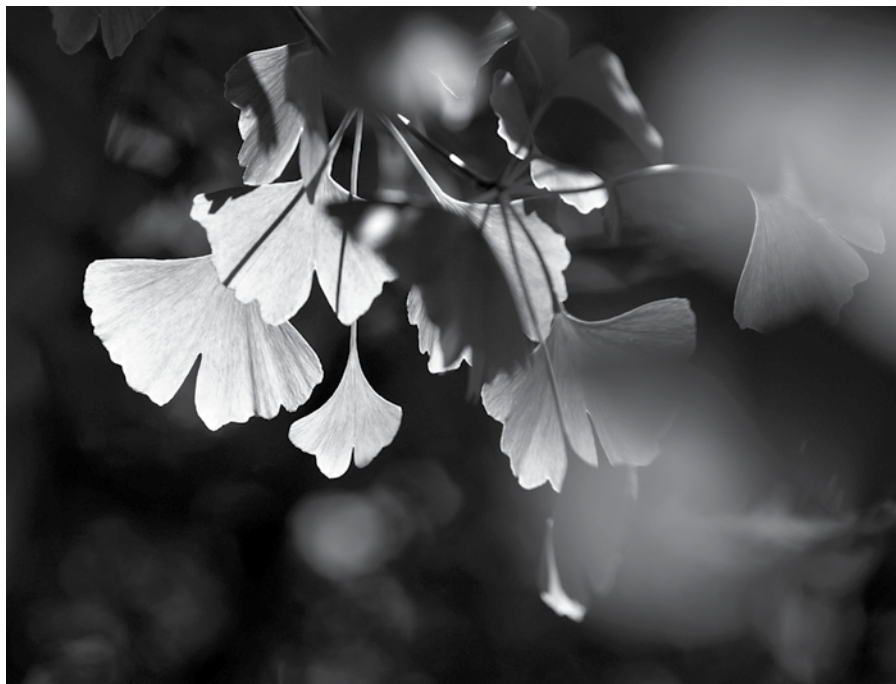

N I E U W S B R I E F

AURUM

JUNI 2009, NUMMER 1, 26^E JAARGANG

Nieuwsbrief van het
Therapeuticum Aurum,
centrum voor antroposofische
gezondheidszorg,
Frits de Zwerverhove 1
2717 TP Zoetermeer

GINKGO BILOBA

Thema: GOETHE EN DE
NATUURWETENSCHAP

*Dag van de spiritualiteit • Kunst in Aurum
Mededelingen uit de praktijk • Cursussen*

Tijden telefonisch spreekuur: van 12.15 tot 13.00 uur

Chikara

Praktijk voor
alternatieve Benaderingswijze

Reflexzonetherapie
Chinese meridiaandagnostiek
Neuro-reflexologie

Lida Overmeire

Kalverweide 54
2727 GE Zoetermeer
tel. 079-343 74 94
www.praktijkchikara.nl
Behandeling volgens afspraak
Licentielid VNRT

Reflexzonetherapie streeft naar een natuurlijk evenwicht in het lichaam. De therapeut ondersteunt en bevordert de natuurlijke processen door op de reflexzones druk uit te oefenen. De reflexzones zitten vooral op de voeten, maar ook op de handen en de oren.

De reflexzonetherapie kan worden ingezet bij chronische of acute klachten maar kan ook preventief of als ontspanningsbehandeling worden ingezet.

de kleine vos

Praktijk voor Speltherapie DE KLEINE VOS

SPELEND VERDER GROEIEN

Maakt u zich zorgen over de ontwikkeling van uw kind?
Soms zit een kind in de knoop en wanneer problemen lang aanhouden kan speltherapie een goede behandelwijze zijn.

www.speltherapiedekleinevos.nl

Jeannette Dijkxhoorn-Kruizinga
Meteoorsteen 2
2719 TG Zoetermeer
T 06 200 10 326

Marijke de Vos-Lauteslager
Kortsteekterweg 32a
2407 AH Alphen aan den Rijn
T 0172 474 111

Ten geleide

De zomerse sferen lokken de mens de natuur in. Even bijkomen op een zonnig strand of heerlijk wandelen in lommerrijke omgeving.

We willen in dit nummer aandacht besteden aan de beroemde schrijver en dichter Goethe. Dat was iemand die volop oog had voor de natuur. Op een goed moment trok hij voor een paar jaar naar het zonnige zuiden van Italië. Het werd een actieve vakantie, vol studie en ontwikkeling. Hij maakte o.a. studie van de plantenwereld en ontdekte de grondslag voor de ontwikkeling van de plant. Hij noemde dat de oerplant. In deze ontwikkeling staat het begrip metamorfose centraal: omvorming. Hij keek naar de fenomenen van de natuur met de ogen van een kunstenaar. Voor hem was de natuur ook een kunstenaar. Goethe was in zijn wetenschappelijk onderzoek een vernieuwer. Jelle van der Schuit schrijft erover. Jeannette van der Schuit richt haar blik op een boom, die Goethe zeer dierbaar was: de Ginkgo Biloba. Een zeer bijzondere boom, die in het oosten als tempelboom wordt vereerd! Maaïke Kroese schrijft over de kleurenleer van Goethe, waarin Goethe de kleuren opvat als actieve (doende) en passieve (lijdende) kwaliteiten in het spanningsveld van licht en duisternis. Marco Ephraïm schenkt aandacht aan de metamorfose in het menselijk skelet: ook een observatie van Goethe. Tenslotte behandelt Jeannette van der Schuit de ziekten in het leven van Goethe. Ziekte betekende voor hem telkens een kans om boven zichzelf uit te stijgen.

Het Therapieënfonds kan versterking gebruiken: lees de oproep elders. De tuin-groep is een actieve en vooral gezellige club: ook hier is versterking nog steeds wenselijk (bel Yvonne Meppelink, 079-3413100). De tuin van het therapeuticum wordt elk jaar mooier!

Arie Bos is antroposofisch huisarts, maar ook zijn hele leven lang zeer geïnteresseerd in de moderne wetenschap. Hij heeft er een machtig boek over geschreven, waarin hij een lans breekt voor het doorbreken van allerlei materialistische vooroordelen en de weg vrijmaakt voor een spirituele kijk op de natuur in het algemeen en de mens in het bijzonder. Jelle van der Schuit wijdt er een boekbespreking aan. Misschien iets voor in de vakantie?

Namens het therapeuticum wensen wij onze patiënten een vreugdevolle, onbekommerde, zonnige zomer toe. Rust lekker uit!

Jeannette van der Schuit

Jelle van der Schuit

Hans Spanjaardt

GEDICHT

ZALIG VERLANGEN

Zegt het enkel aan de wijzen,
wat de menigte veracht:
dat de mens die ik wil prijzen
blij de vlammedood verwacht.

O, die koele nacht der liefde
gaf jou eens het levenslicht
dat de boodschap overbreefde
uit de dood aan jou gericht.

En jou houdt niet meer gevangen
wat de duisternis bewaart,
maar er is een nieuw verlangen
dat jou aan de hemel paart.

En je vliegt op naar het verre,
door de vuurglans overmand,
en in heimwee naar de sterren
word jij, vlindertje, verbrand.

Want zolang men niet beleeft
het worden door de dood,
blijft men wie zichzelf niet geeft:
droeve lotgenoot!

Johann Wolfgang von Goethe
(vertaling: H.Reuvers)

ZOMERACTIE NIEUWSBRIEF

We kunnen berichten, dat de afgelopen Kerstactie van de nieuwsbrief weer een prachtige recepte heeft opgeleverd van ruim 2.500 euro! Alle donateurs willen we hier van harte voor bedanken.

We doen ook dit keer weer een beroep op onze lezers om weer bij te dragen in de kosten van de nieuwsbrief. U kunt hiervoor gebruik maken van de ingevoegde acceptgiro.

De economische crisis heeft ook zijn tol geëist in de wereld van de drukkerijen. Drukkerij Cachet uit Rotterdam is onlangs failliet verklaard, de drukkerij waar jarenlang onze nieuwsbrief ter perse ging. We zijn momenteel op zoek naar een goede opvolger.

Inhoud

- 4 Mededelingen uit de praktijk**
Algemene praktijkinformatie. *Afwezigheid huisartsen*. Telefonisch spreekuur huisartsen. *Personele nieuwtjes*. Medische informatie. *Lectoraat Antroposofische Gezondheidszorg*. Eliant. *Literatuur*. Website. *Aanbevolen websites*
- 7 Komen en gaan**
Marjanke de Jong-Kuipers. Sarah Goudsmit. Hedwig Douma. Nienke de Graauw. Elsemiek Wilms
- 11 Dag van de spiritualiteit: 9 september 2009**
- 12 Goethe en de vernieuwing van de natuurwetenschap**
door Jelle van der Schuit
- 17 De kleurenleer van Goethe**
door Maaïke Kroese, kunstzinnig therapeute
- 20 Metamorfosen in het skelet**
door Marco Ephraïm, huisarts
- 23 Ginkgo biloba**
door Jeannette van der Schuit
- 26 Ziekte en ontwikkeling in Goethes leven**
door Jeannette van der Schuit
- 28 Bericht van de kunstcommissie van Aurum**
- 29 Boekbespreking: Arie Bos - Hoe de stof de geest kreeg**
door Jelle van der Schuit
- 34 Nieuws van het Therapieënfonds Aurum**
- 35 Lezingen, cursussen, evenementen**
Cursussen Antroposofie door Jelle van der Schuit
Kunstzinnig werken op de vrijdagmiddag door Maaïke Kroese, kunstzinnig therapeute
Kunstzinnig werken op de woensdagmiddag door Lydia Beckx - Korbee, kunstzinnig therapeute
Najaarsprogramma Studiecentrum voor Antroposofie Zoetermeer
Cursus door Toke Bezuijen
Cursus door Marco Ephraïm en Maaïke Kroese

Mededelingen uit de praktijk

ALGEMENE PRAKTIJKINFORMATIE

Zie het losse gekleurde inlegvel.

AFWEZIGHEID HUISARTSEN

mw. A. Kaptein

Vakantie: 31/08/09 t/m 18/09/09

M.P. Ephraïm

Studieweek: 29/06/09 t/m 10/07/09

Waarneming 6, 8, 10-7 dokter Wilms

Vakantie: 27/07/09 t/m 14/08/09

D. Teunissen

Vakantie: 10/08/09 t/m 28/08/09

mw. A.J.M. van der Schuit

Vakantie: 20/07/09 t/m 07/08/09

TELEFONISCH SPREEKUR HUISARTSEN

Let op: het telefonisch spreekuur voor alle artsen is van 12.15-13.00 uur, behalve voor dokter Teunissen: 12.15-12.45 uur.

Van 8.00-10.15 en van 10.45- 12.15 uur kunt U de praktijk bellen voor het maken van afspraken, herhalingsrecepten en het opvragen van uitslagen. Na 13.00 uur is i.v.m. administratieve bezigheden en kleine verrichtingen door assistentes de praktijk uitsluitend te bereiken voor spoedgevallen.

ATTENTIE

Gedurende de zomerperiode zijn de huisartsen wisselend met vakantie, zie boven. Om de druk in de andere prak-

tijken enigszins te verlichten vragen wij u om uw medicatie tijdig te bestellen, met eventueel een herhaalrecept om de vakantieperiode te overbruggen. Controles zoals de bloeddrukmeting of gluco-secontrole verzoeken wij u om deze ook tijdig, voor de vakantie van de praktijk te laten doen.

PERSONELE NIEUWTJES Huisartsen

Vanaf 1 maart 2009 is *Nienke de Graauw* gestart met de huisartsenopleiding in het therapeuticum. Ze werkt in de praktijk van Jeannette van der Schuit en Daan Teunissen. Dit is haar eerste jaar van de huisartsenopleiding. In de periode daarvoor heeft ze al zeer veel ervaring als zelfstandig werkend arts opgedaan. Verderop in de nieuwsbrief stelt ze zich voor. Op vrijdag werkt ze mee in de praktijk van Daan Teunissen. Op de andere dagen werkt ze in de praktijk van Jeannette van der Schuit. We wensen haar een leerzame en vruchtbare tijd toe. Ook in de praktijk van Marco Ephraïm werkt een huisarts in opleiding mee. Dit is *Elsemiek Wilms*, ze is derdejaars en ze werkt tot 15 juli. Ze zal dan haar huisartsenopleiding afronden.

Wegens andere werkzaamheden, waaronder o.a. het meewerken aan de huisartsenopleiding heeft per 1 maart *Jeannette van der Schuit* het consultatiebureau

voor 0-5-jarigen overgedragen aan *Bemmie Röell*, consultatiebureau arts. *Marco Ephraïm* heeft eind april het consultatiebureau aan Bemmie Röell overgedragen. Alle ouders van het consultatiebureau hebben hierover een brief gekregen. Het consultatiebureau wordt nu samen met Thobien Roberts, consultatiebureau verpleegkundige, en Bemmie Röell gedaan.

Wij willen nogmaals alle ouders van het consultatiebureau bedanken voor het vertrouwen in ons team in de afgelopen jaren. Wij zijn heel blij met de nieuwe bezetting en daarmee met de voortzetting van het consultatiebureau. Wij wensen beiden een hele goede voortzetting toe van het consultatiebureau op Aurum.

Marco Ephraïm is van 29-6 t/m 10-7 in Odessa en Moskou om mee te werken aan opleidingen voor antroposofische geneeskunde.

Gesprekstherapie

Zoals in het vorige nummer is besproken, is de bezetting van de gesprekstherapie na het vertrek van Jeanne Dictus veranderd. Naast Aggi Gommans, psycholoog, werkt vanaf 1 januari ook *Hedwig Douma* als psycholoog. Verderop stelt ze zich voor. In februari hebben zich Sarah Goudsmit en Marjanke de Jong bij het psycho-sociale team aangesloten. Beiden zijn psycho-sociaal hulpverlener. Zij stellen zich verderop in de Nieuwsbrief voor.

Verloskundige

De verloskundigen *mevr. L. van Ommen* en *mevr. M. Zeestraten* hebben praktijk op woensdagochtend en een deel van de middag.

Praktijkondersteuner

Barbara Houtman, praktijkondersteuner, is telefonisch bereikbaar voor vragen over diabetes op dinsdag en vrijdag tussen 12:15 en 12:45 op tel: 06-42846665. Haar vakantieperiode: van 9 juli t/m 3 augustus. Voor dringende gevallen kunt u dan contact opnemen met uw eigen huisarts.

MEDISCHE INFORMATIE

Complementaire geneeskunde in Zwitserland in de grondwet

Op 17 mei heeft de bevolking in Zwitserland met een grote meerderheid zich positief uitgesproken over de wenselijkheid dat complementaire geneeskunde zowel in verzekeringen, in opleiding en in wetenschappelijk onderzoek wordt geïntegreerd. Dit is nu in de grondwet vastgelegd. Moge dit een voorbeeld worden voor andere landen!

Ook in Nederland voeren de CAM-artsen (complementair werkende artsen) strijd voor erkenning. Voor opname van CAM-onderwijs in het curriculum van de medische faculteit met een daarbij behorende leerstoel en een adequaat onderzoeksbudget waardoor er samen met de universiteit zinvol onderzoek gedaan kan worden. Verder voeren ze uiteraard ook strijd tegen de btw-heffing voor complementair werkende artsen.

LECTORAAT ANTROPOSOFISCHE GEZONDHEIDSZORG

Het lectoraat Antroposofische Gezondheidszorg heeft haar eerste resultaten van het onderzoek over de kwaliteit van antroposofische gezondheidszorg, gezien vanuit patiënten perspectief, gepresenteerd. Via internet kunt u meedoen aan een breed onderzoek waaraan

alle gebruikers van antroposofisch eerste-lijns gezondheidszorg kunnen meedoen. Zie <http://www.hsleiden.nl/lectoraten/antroposofische-gezondheidszorg/>. Doelstelling van dit onderzoek is om op wetenschappelijke wijze de ervaringen van patiënten/cliënten met antroposofische behandelingen te meten om hiermee de kwaliteit van antroposofische gezondheidszorg zichtbaar te maken.

ELIANT

Eliant staat voor Europese Alliantie van Initiatieven voor toegepaste Antroposofie. In de wachtkamer staat een bakje met de handtekeningenlijst ter ondersteuning van dit initiatief. Eliant staat voor: vrijheid van onderwijs, vrijheid van therapiekeuze en behoud van biologisch-dynamische landbouw. Het is belangrijk om zoveel mogelijk handtekeningen te verzamelen, om daarmee sterk te staan in Europa. Met uw handtekening tekent u een handvest waarin staat dat u de toegepaste antroposofie een warm hart toedraagt. Eliant wil een miljoen handtekeningen verzamelen voor Europa. Zie voor meer informatie: www.eliant.nl.

LITERATUUR

In de serie gezichtspunten is een nieuw boekje verschenen van Jaap van de Weg, over plaaggeesten, spoken en engelen in het dagelijks leven. Hij beschrijft hierin de invloed van deze wezens in ons gevoelsleven, in onze stemmingen en in ons handelen. Deze brochure was een voorbereiding voor een nieuw boek dat onlangs van zijn hand is verschenen bij uitgeverij Christofoor onder de titel: "Van Werelden en Wezens" (224 blz).

WEBSITE

Op www.therapeuticumaurum.nl proberen we zoveel mogelijk praktijkgegevens en

cursussen door te geven. De nieuwsbrief is op de website te lezen. Ook op de website staat informatie over HPV-vaccinatie.

Het bestellen van recepten via de website is nog niet mogelijk. We streven ernaar om dit in het najaar van 2009 georganiseerd te hebben.

AANBEVOLEN WEBSITES

www.consumentendezorg.nl: informatie o.a. over het elektronisch patiëntendossiers.

www.antroposana.nl: informatie over de nieuwe zorgverzekering en informatie over de antroposofische geneeskunde.

www.antrovista.nl: informatie over verschillende antroposofische gebieden: adressen van zorginstellingen, lezingen en cursussen.

www.antroposofica.nl: voor: het laatste nieuws betreffende antroposofische geneesmiddelen.

www.aanvullendbijkanker.nl: Weleda wil op deze site kankerpatiënten en familie helpen bij het maken van keuzes omtrent aanvullende behandelwijze en therapieën.

www.kindtherapeuticum.nl: het kindtherapeuticum Utrecht geeft op deze site veel informatie over ziekte en gezondheid bij kinderen.

www.zorgaanzet.nl: achtergrondinformatie en nieuws op het gebied van de vernieuwing van het zorgstelsel.

www.kvhn.nl: actuele informatie over de problematiek rond de registratie van homeopathische en antroposofische geneesmiddelen.

www.eliant.nl: informatie over Europa en de complementaire geneeskunde

www.regelhulp.nl: informatie zorg, uitkeringen en andere voorzieningen voor gehandicapten, zieken en ouderen. Het helpt mensen bij het vinden van de juiste zorg.

Komen en gaan

EVEN KENNISMAKEN:

MARJANKE DE JONG-KUIPERS

Misschien heeft u mij al gezien in therapeuticum Aurum, waar ik vanaf januari 2009 gesprekstherapie geef? Op woensdagmiddag en vrijdagmorgen, of vrijdagmiddag ben ik hier. Naast de praktijk in het Rotterdamse therapeuticum waar ik nu al 20 jaren werk, is het voor mij een nieuwe lente hier in Aurum en ervaar ik een nieuw begin. Zelf woon ik met mijn man op de rand van Midden Delfland en Westland, in een echt poldergebied en vlak bij het dorpje 't Woudt. Van oorsprong kom ik uit de stad Groningen en uit het gebied van de Hondsrug met haar hunebedden. Ons gezin is uitgevlogen, maar dit jaar nog verwachten wij ons eerste kleinkind.

In mijn werk ontmoet ik de mensen als cliënt, niet zo zeer als patiënt. Men wordt meestal verwezen door de arts of door een therapeut, maar bovenal komt men naar de gesprekstherapeut als er een vraag is van binnenuit: ik voel mij de laatste tijd zo depressief wil je met me mee kijken waar deze stemming mee samenhangt, ik heb al jaren last van gebeurtenissen die in mijn leven plaatsvonden, eerst dacht ik niet aan denken - gewoon doorgaan - maar dat helpt niet, hoe kan ik ze verwerken of, ik sta op een kruispunt in m'n leven en ik weet niet welke richting ik in moet slaan, wil je helpen m'n gedachten te ordenen, want ik ben voortdurend aan het twijfelen waardoor ik niet verder kom of, ik heb veel angsten waardoor ik verlamd raak en ik hoop dat er een manier is

om deze angsten te overwinnen of, mijn partner en ik hebben onenigheid en

praten niet meer, hoe kunnen wij door deze crisis heen komen? U merkt het al, in de gesprekstherapie kan de gehele mens in zijn of haar ontwikkelingsweg, met zijn of haar lotsgebeurtenissen, met zijn of haar levensworsteling een plaats krijgen. Het spreken hierover is vanuit het diepste respect voor ieder mens met zijn of haar unieke levensloop en levensopdracht. Het spreken hierover is vanuit het antroposofisch mensbeeld dat in de mens een geestelijk wezen ziet, die een ontwikkelingsweg op aarde doormaakt wat betreft lichamelijkheid, zielenvermogens en kiemende geestkrachten. Iedere fase van het leven laat weer een nieuwe ontwikkelingskans zien, die vaak met beproevingen gepaard gaat, alvorens ons eigen ik-wezen deze veroverd heeft. De beproevingen kunnen ziektes zijn, tegenslagen, verlies. Vaak liggen daar ook juist de kansen om het leven die zin te geven, die we elk in het diepst van ons wezen zoeken. Ik voel me dankbaar dat ik in dit mooie therapeuticum met een inspirerend team van artsen en therapeuten, met de unieke mensen uit Zoetermeer mag werken.

EVEN VOORSTELLEN: SARAH GOUDSMIT, LEVENSCOACH

Het is bijzonder voor me, om na 16 jaar zijdelings en intensief met het reilen

en zeilen van Aurum verbonden te zijn geweest nu zelf deel te zijn van het Aurum team. In augustus 1993 begon mijn man Marco

Ephraïm als derde huisarts in het Aurum. Ik begon te werken als remedial teacher aan de Vrije School in Zoetermeer, na daarvoor als klassenleerkracht aan de Vrije School in De Bilt en remedial teacher in Eindhoven gewerkt te hebben. We zijn hier komen wonen met Christof en Elisa, onze jongste zoon Floris is in Zoetermeer geboren.

In 2000 begon ik mijn praktijk Koers Vinden en werkte ik na mijn opleiding aan de Voorde als levenscoach vanuit huis. Mensen weer naar hun eigen spoor brengen is voor mij een belangrijk motief om dit werk te doen. Waar ben je afgedwaald van je eigen weg en hoe versterk je jezelf in wie je werkelijk bent, zijn belangrijke thema's voor mij. Ik heb in mijn begeleiding gemerkt hoe belangrijk het is, om je eigenen drijfveren, motieven, je talent en je belemmeringen te kennen. Hoe gezond het is om je te richten op waar je mogelijkheden liggen en wat je wel kan en dat veel pijn en frustratie veroorzaakt wordt door te lang in bepaalde patronen en rollen te blijven hangen, die niet meer bij je passen.

Naast mijn eigen praktijk heb ik een jaar als mentor gewerkt op de Vrije Hogeschool met jonge mensen die opnieuw

in hun studie of werk richting zochten. Nog altijd werk ik heel graag met jonge mensen, die hun weg zoeken en graag willen dat ik even met ze meekijk en hen begeleid omdat ze vastzitten. Verder heb ik mij intensief in de geweldloze communicatie verdiept, cursussen gegeven 'Koers Vinden', 'de eigen Waarde vergroten' en 'geweldloze communicatie' op het Aurum en verzorg ik ook teambegeleiding.

De vragen waarmee mensen bij mij komen zijn zeer divers en uniek. Van vragen over werk, relatie tot alle mogelijke vragen over het persoonlijke functioneren. De hechte samenwerking met de huisartsen en therapeuten maakt het mogelijk dat we zonodig op meerdere fronten ondersteuning kunnen bieden, wat ik voor de patiënten en voor mij als verrijkend ervaar. Naast mijn werk vind ik het heerlijk te tennissen, te reizen, toneel te spelen, te beeldhouwen, te wandelen en ik geniet ook zeer van de natuur. Ik werk op het therapeuticum en in mijn praktijkruimte thuis. Momenteel worden mijn consulten (deels) door de aanvullende verzekering van Azivo vergoed, vanaf juli 2009 verwacht ik dat ook andere aanvullende verzekeringen mijn werk (deels) gaan vergoeden.

Voor meer informatie kijk op mijn website www.sarahgoudsmit.nl

EVEN VOORSTELLEN: HEDWIG DOUMA

Beste lezers van de nieuwsbrief, middels dit schrijven wil ik mezelf met plezier aan u voorstellen.

Sinds januari dit jaar ontvang ik op het therapeuticum Aurum op de woensdag-

ochtend mensen met hulpvragen die ik ondersteun en begeleid vanuit de antroposofische mensvisie, waarbij aandacht geboden wordt voor lichamelijke, psychische en geestelijke aspecten. Het treft mij te horen welk leed sommigen van u te dragen en te verwerken hebben en ik voel me dankbaar voor

het in mij gestelde vertrouwen. Het is een bijzondere onderneming om in intermenselijke ontmoetingen gezamenlijk te bekijken hoe levensomstandigheden te verbeteren zijn.

Lang geleden (ik ben inmiddels 52 jaar) studeerde ik af in Utrecht in de uitgebreide richting, klinische psychologie. Opnamepreventie en resocialisatie na opname in de psychiatrie lagen me na aan het hart en ook nu hoop ik diegenen die naar mij verwezen worden, van dienst te kunnen zijn met liefdevolle aandacht, meer levenservaring en uitgebreidere kennis, opgedaan door bijscholing in het reguliere circuit en door een afgeronde opleiding in de antroposofische gespreks- en psychotherapie. Als gecertificeerd lid van de NVAP worden consulten bij mij doorgaands geheel of gedeeltelijk vergoed door verzekeraars die deze hulpverlening erkennen en belangrijk vinden en ook het therapieënfonds van Aurum biedt hierbij ondersteuning. Naast mijn werkzaamheden op Aurum werk ik ook in het Rudolf Steiner verpleeghuis in Den Haag. Dit heeft ervoor gezorgd, dat ik me de laatste jaren o.a. ook intensief in de oudere mens heb verdiept. Ik heb gemerkt, dat het naar tevredenheid afronden van de laatste levensfase

en het toch nog in het reine komen met niet verwerkte levenservaringen veel ouden de rust geeft waarnaar ze verlangen.

Ik heb mijn bescheiden praktijkje op Aurum de naam Gra-duel gegeven omdat ik een geleidelijke uitbreiding van mijn werkzaamheden beoog en ook aandacht voor mijn

gezin (man en 2 dochters) en 85-jarige moeder wil hebben. Ik houd van tuinieren, schilderen, lezen, filosoferen, creatieve activiteiten en ik vind het ook belangrijk om een goede huisvrouw te zijn.

Het telefoonnummer waarop ik bereikbaar ben als ik geen gesprekken voer is: 06-11563146

Eerder verstuurde berichtgeving waarin mijn naam en telefoonnummer zijn vermeld bevatte een *onjuist* telefoonnummer. Gelieve hier goed nota van te nemen als u denkt ooit een beroep op mij te willen doen.

Rest mij tot slot nog om mijn dankbaarheid uit te spreken voor het feit dat ik op Therapeuticum Aurum met alle medewerkers op betrokken wijze mag samenwerken. Mogelijk zal ik enkele van u, lezers, op mijn spreekuur mogen begroeten.

EVEN VOORSTELLEN: NIENKE DE GRAAUW, HUISARTS IN OPLEIDING

Een nieuw gezicht, vanuit de Universiteit Leiden. Sommigen zullen mij wellicht al zijn tegengekomen in de gang, wachtkamer of spreekkamer, maar bij deze zal ik mijzelf wat uitgebreider voorstellen. Ik ben Nienke de Graauw, 31 jaar. Van

1 maart 2009 tot 1 maart 2010 zal ik werkzaam zijn als huisarts in opleiding binnen Therapeuticum Aurum.

In maart 2009 ben ik begonnen aan de huisartsenopleiding aan de Universiteit van Leiden. Het curriculum van deze opleiding bevat twee jaar 'stage' lopen binnen een huisartsenpraktijk (jaar 1 en jaar 3) en een jaar stage lopen binnen andere zorginstellingen te weten 6 maanden op de Spoed Eisende Hulp van een ziekenhuis, 3 maanden verpleeghuiskunde en 3 maanden psychiatrie.

Het eerste jaar van mijn opleiding volg ik dus bij het Therapeuticum Aurum, onder de hoede van Jeannette van der Schuit en Daan Teunissen. Dit betekent dat ik samen met hen spreekuur draai; indien nodig zal ik met hen overleggen, bijvoorbeeld om de vragen van de patiënt of die bij mijzelf op medisch vlak onbeantwoord zijn met hen te bespreken. Een maal per week volg ik tevens onderwijs in Leiden.

Mijn studie geneeskunde heb ik in Maasricht voltooid; begin 2004 heb ik mijn artsdiploma behaald. Hierna ben ik als ANIO (assistent niet in opleiding) aan het werk gegaan, wellicht beter bekend als 'basisarts' of 'zaalarts'. Zo heb ik een jaar op de afdeling kindergeneeskunde gewerkt, en vervolgens 3 jaar op de afdeling neurologie in zowel Utrecht als Den Haag. Hierna hield ik het ziekenhuis voor gezien en heb ik nog een jaar in de

kinderpsychiatrie gewerkt, totdat ik na een sollicitatieprocedure werd aangenomen voor de huisartsopleiding. Tijdens deze ontzettend leerzame jaren heb ik veel klinische ervaring op kunnen doen, die ik in het huisartsenvak goed denk te kunnen gebruiken.

Ik doe mijn werk met veel plezier en voel me erg op mijn plek in dit vak. Omdat ik nog aan het begin van mijn opleiding sta, heb ik nog niet veel kennis van de antroposofische geneeskunde en werkwijze. De opleiding vanuit Leiden is in principe regulier, en dat is dan ook de basis waar vanuit ik werk. Mocht er tijdens uw consult bij mij vraag zijn naar een antroposofische behandeling, dan zal ik dit met Jeannette van der Schuit of Daan Teunissen bespreken. En alles wat ik zo zijdelings leer over antroposofie, is mooi meegenomen!

EVEN VOORSTELLEN: ELSEMIK WILMS, HUISARTS IN OPLEIDING

Ik ben Elsemiek Wilms en woon in Leiden. Ik heb geneeskunde gestudeerd in Leiden en ben nu bezig met de laatste maanden van mijn opleiding tot huisarts. In 2003

ontving ik mijn artsenbul en heb daarna in diverse ziekenhuizen gewerkt, op de afdelingen orthopedie en intensive care. Ik hoop gedurende deze laatste maanden een indruk te krijgen van de antroposofische geneeskunde als aanvulling op de reguliere zorg.

Dag van de spiritualiteit:

9 september 2009

UITNODIGING VOOR EEN AVOND VAN DE SPIRITUALITEIT OP AURUM

Een bijzondere datum 9-9-9. Deze datum is door verschillende mensen in verschillende landen aangegrepen om er iets bijzonders mee te doen. Om er een moment van bezinning van te maken, een dag in het teken van spiritualiteit. Een dag, waarin wordt geprobeerd om bewust tegenwicht te zoeken tegen een wereld die steeds meer veruiterlijkt, een wereld vol materialisme. Een tegenwicht ook tegen de kaalslag van zingeving in het innerlijk leven van de mens. Een tegenwicht tegen het achteloos misbruiken van onze aarde, het grootse draagvlak voor ons bestaan. Ook tegen het economisch stelsel van de vrije markt, dat zo vaak is bejubeld, maar waarvan gelet op de recente economische crisis, de gevaren en beperkingen zich intussen op catastrofale wijze hebben geopenbaard. Deze voorbeelden kunnen gemakkelijk worden aangevuld!

Het Therapeuticum Aurum wil graag een bijdrage leveren aan het vinden van positieve energie en biedt zijn patiënten het volgende programma aan:

PROGRAMMA:

Vanaf 18:00 uur bent u van harte welkom: er wordt gezorgd voor eten en drinken, eenvoudig, heerlijk en biologisch. Dan worden er vanaf 19:30 een drietal bijdragen geleverd:

19:30–20:00: Irene Pouwelse: meditatie als krachtbron voor het innerlijk leven. Zij zal hierbij enkele ondersteunende eurutmie-oefeningen aanbieden.

20:00–20:30: Marco Ephraïm: de toekomst van de aarde. Het belang van een spirituele visie op “moeder” aarde als grandioos platform voor de levende natuur en haar bewoners. De mens heeft daarbij een centrale verantwoordelijkheid! Ter afsluiting wordt een indringende persoonlijke ervaring verteld.

20:30–21:00: Jelle van der Schuit: Broederlijkheid als inspiratiebron voor het economische leven. De huidige economie wordt nauwelijks meer door dit principe geleid. Dat heeft voor veel sociale ellende gezorgd. Rudolf Steiner heeft voorstellen gedaan om tot een andere inrichting van de samenleving te komen, die hij sociale driegeleding noemt.

21:00–22:00: ruimte voor ontmoeting met een hapje en een drankje. Met gelegenheid om in de wandelgangen tot een uitwisseling te komen over de vele vraagstukken van de spiritualiteit, die voor de menselijke zingeving zo essentieel zijn.

Zie ook de volgende sites die aandacht schenken aan 9-9-9:

- www.dagvandespiritualiteit.nl
- www.999itstime.org
- www.interconnectedness090909.org

Goethe en de vernieuwing van de natuurwetenschap

door Jelle van der Schuit

Inleiding

Johann Wolfgang Goethe (1749 – 1832) kennen we als beroemd dichter en schrijver uit het tijdperk van de Duitse Romantiek. Velen zullen hem nog herinneren uit de middelbare schooltijd, waar zijn drama *Faust* vaak verplichte kost was in de lessen Duitse. Goethe heeft een onuitwisbaar stempel gedrukt op de Duitse literatuur. Zijn woordkunst is onbetwist.

Hier willen we echter een andere kant van Goethe belichten, die veel minder bekend is, namelijk zijn betekenis voor de natuurwetenschap. Goethe was als kind al zeer geïnteresseerd in de natuur. Hij verzamelde natuurobjecten en hij richtte daarmee zelfs als jongetje al een soort altaar in, waarbij hij het licht van de opgaande zon gebruikte om een vuur te ontsteken in een soort offerschaal. De natuur was voor hem doordrongen van een heilige sfeer. Het opmerkelijke is, dat hij deze sacrale stemming gedurende zijn gehele leven heeft kunnen bewaren. De natuur was voor hem een openbaring van goddelijke krachten.

Hoe anders pakt dat uit in de tegenwoordige natuurbeschouwing! Van een heilige sfeer is in het geheel geen sprake meer. De moderne natuurwetenschap heeft het goddelijke volledig buiten spel gezet en zelfs voor onwetenschappelijk verklaard. Wat resteert is een opsomming van abstracte natuurwetten: men ziet in de natuur slechts het werk van uiterlijk materiële fysiek-chemische processen. Deze materialistische benaderingswijze heeft Goethe nooit aangesproken. Juist dankzij zijn kunstzinnige kwaliteiten was hij in staat om tot een heel andere verhouding tot de natuur te komen, waarbij hij zich met hart en ziel – en niet alleen met zijn hoofd – kon verbinden met de verschijnselen in de natuur. En dan gaat de natuur op een heel andere wijze spreken dan op basis van het droge verstand. Dat maakte hem mogelijk om te leren lezen in het boek der natuur. Daarmee is Goethe een wegbe-reider voor de vernieuwing van de natuurwetenschap.

Rudolf Steiner, de grondlegger van de antroposofie, heeft op zijn beurt het werk van Goethe op zijn weg ontmoet en ook zeker wat betreft zijn bijdragen voor de

natuurwetenschap. Steiner kreeg namelijk de opdracht om het natuurwetenschappelijk werk van Goethe uit te geven in het kader van een volledige uitgave van het werk van Goethe. Zodoende heeft Steiner jarenlang doorgebracht op het Goethe-archief in Weimar. Voor Steiner werd Goethe het grote voorbeeld van een spirituele beschouwingwijze van de natuur. In Goethe zien we eigenlijk een antroposoof *avant-la-lettre*. De antroposofie wil aansluiten bij de aanpak van Goethe en deze aanpak in een overkoepelend kader plaatsen van een mens- en wereldbeeld, dat doordrongen is van geest, en wel vanuit een wetenschappelijk grondhouding, d.w.z. op grond van exacte en heldere uitgangspunten.

Goethe heeft minstens zoveel tijd besteed aan zijn natuuronderzoekingen als aan zijn literaire activiteiten! Hij vond de betekenis van zijn bijdragen aan de natuurwetenschap ook minstens zo waardevol. Helaas voor hem vond hij in zijn eigen tijd nog niet de weerklank voor zijn natuurwetenschappelijk verdiensten. In de huidige tijd maakt de antroposofie zich sterk om een lans te breken voor zijn vernieuwende benadering.

We willen hier graag ingaan op de verdiensten van Goethe voor de natuurwetenschap en ons vooral richten op zijn visie op de plantenwereld. Maar allereerst willen we nog stilstaan bij zijn bijzondere natuurbeschouwing, die als de methode van de fenomenologie bekend staat.

Fenomenologische methode

Goethe was zich er terdege van bewust, dat een natuuronderzoeker op alle mogelijke manieren in gebreke kan blijven om zijn doel te bereiken: het komen tot een goede, waarachtige beschrijving van een bepaald natuurverschijnsel. Elk empirisch onderzoek staat of valt bij zuivere, betrouwbare, volledige waarnemingen. Goethe had de indruk dat de natuurwetenschap op dit punt veel steken heeft laten vallen, met dien verstande dat er eigenlijk niet goed, onvoldoende of onjuist wordt waargenomen. Dat dan te haastige conclusies worden getrokken, die bij een diepere beschouwing moeten worden gecorrigeerd. Er liggen hier grote vijanden op de loer: ongeduld, ijdelheid, gemakzucht, fantasie, vooroordelen enz.

De fenomenologische methode wil een zuivere waarneming in het onderzoek vooropstellen, waarbij recht wordt gedaan aan de fenomenen. We moeten ons dan volledig open kunnen stellen en niet alleen aandacht hebben voor uiterlijke hoedanigheden. Neem bijvoorbeeld de wijze, waarop Goethe naar kleuren keek. Kleuren hebben ook een innerlijke zeggingskracht: we spreken over koele en warme kleuren. Rood geldt als warme kleur, blauw geldt als koele kleur. In deze waarnemingen spreekt dus ook ons gevoel mee. Dit gevoelsleven is een essentieel onderdeel om kennis te nemen van de werkelijkheid, gesteld dat we ook willen doordringen tot het wezenlijk gehalte van de fenomenen. Kleuren doen iets met ons. Rood komt

op ons af, blauw gaat van ons vandaan. Dat zijn objectieve kwaliteiten van de fenomenen, die we als zodanig moeten leren waarderen. Goethe maakte daar in zijn Kleurenleer een belangrijk punt van! De natuurwetenschap van Newton gaat echter aan deze dimensie volledig voorbij. Goethe sprak van de zintuiglijk-morele werking van de kleuren. Het waarnemen wordt bij Goethe op deze wijze omvatter, je kunt ook zeggen: menselijker. Ons hele wezen kan gaan meeklinken in de waarneming. De waarneming krijgt zo meer diepte. In feite investeren we zo in het kennisproces meer kwaliteiten van ons mens-zijn: ons gevoelsleven, maar ook ons wilsleven kan meespelen. Dit hoeft echter geen afbreuk te doen aan het objectief gehalte van het verschijnsel, sterker nog het verschijnsel kan zich nu pas des te sterker uitspreken.

Is het dan verwonderlijk, dat Goethe op deze wijze de kleuren kon plaatsen in een goddelijk perspectief? Hij zag de kleuren daarbij als verschijnsel in de fundamentele tegenstelling tussen licht en duisternis. Rood meer aan de lichte kant, blauw meer aan de donkere kant. Geen abstracte tegenstelling, maar een polariteit die getuigt van een goddelijk schouwspel. Het licht als goddelijke tegenwoordigheid, maar ook de duisternis als dragende werkelijkheid. Het licht was voor hem een goddelijke openbaring, waarin zich een hogere werkelijkheid aankondigt. Goddelijke krachten werken in het licht, die wekkend zijn in de natuur. Ze wekken de plantenwereld, maar ze zorgen ook voor de aanleg van lichtgevoelige zintuigen: de ogen, getuige de prachtige spreuk:

Wär nicht das Auge sonnenhaft,
Die Sonne könnte es nie erblicken;
Läg nicht in uns des Gottes eigne Kraft,
Wie könnte uns Göttliches entzücken?

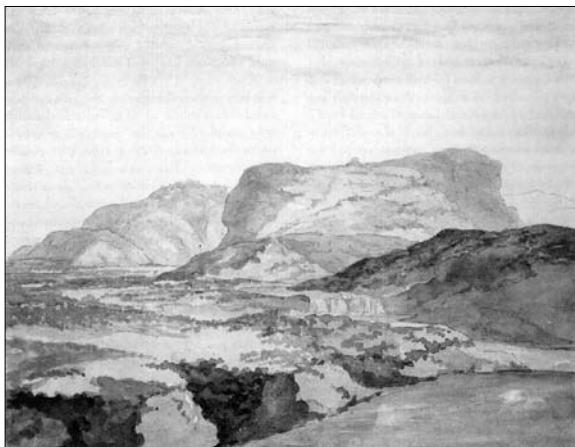
Zou het oog niet zonnig zijn,
De zon zou het dan nooit kunnen zien;
Lag niet Gods eigen kracht in ons,
Hoe zouden we dan enthousiast kunnen worden voor het goddelijke?

Leer van de metamorfosen der planten

Goethe was de wereld der planten zeer toegedaan. Op grond van uitvoerige botanische studies kwam hij tot een originele visie op de samenhang van de plantenwereld in het algemeen en de samenhang van de individuele plant in het bijzonder. Zijn gedachten op dit gebied kwamen tot een doorbraak tijdens een langdurig verblijf in Italië.

Goethe was als juridisch en politiek assistent al jarenlang werkzaam aan het hof van Karl August, groothertog van Sachsen-Weimar-Eisenach. Maar het was een

periode, waarin Goethe als kunstenaar en natuuronderzoeker minder tot stand kon brengen, opgeslokt als hij werd door de politiek. Dat voelde steeds meer als een beknelling. Hij besloot op radicale wijze uit dit keurslijf te breken en vroeg aan de hertog voor onbepaalde tijd verlof. Het werd hem toegekend en op 3 september 1886 vertrok Goethe in het diepste

Aquarel van Goethe: Siciliaans landschap

geheim naar Italië om daar een uitgebreide rondreis te maken (van bijna 2 jaar!). De wereld van het Italië met zijn rijkdom aan cultuur en zijn zonovergoten weelderige natuur maakte op Goethe een verpletterende indruk! In een openbare tuin in Palermo (Sicilië) kwam hij tot een nieuw inzicht, dat hij gaandeweg steeds beter onder woorden kon brengen. Dit inzicht bracht hem tot de leer van de oerplant. De diversiteit van de plantenwereld kon volgens hem worden gereduceerd tot één gemeenschappelijk grondpatroon, dat hij aanduidde als oerplant. Alle planten zijn eigenlijk variaties op één thema. De plant blijkt een reeks van kenmerkende stappen te doorlopen, waarbij Goethe een hoofdrol toekent aan het bladprincipe. Eigenlijk kun je alle onderdelen van de plant onder het bladprincipe scharen, zelfs de onderdelen, die op het eerste gezicht er niet eens als blad uitzien. Goethe beschouwt het blad als een soort Proteus: een mythologisch wezen, dat op ieder moment in staat was een andere gedaante aan te nemen. Natuurlijk: kiemblad, gewoon blad, kelkblad en bloemblad zijn als bladeren gemakkelijk te herkennen. Maar Goethe liet zien, dat bijvoorbeeld ook de stamper en de meeldraden omgevormde bladeren waren.

Het blad is een stadium van de plant, waar de plant zich toont, zich ontplooit in de ruimte, als vorm van uitbreiding. Maar dit stadium wordt telkens afgewisseld met een stadium van bundeling, concentratie, samentrekking. De stengel is daar een goed voorbeeld van, maar ook het zaad: de plant in zijn meest samengebalde vorm, in een vorm, waarin het zich het minst toont, nagenoeg onzichtbaar is (hoewel er qua zaadvormen heel veel verschillen bestaan!). De stadia van samentrekking en uitbreiding wisselen elkaar in de totale levenscyclus van de plant af: zaad (samentrekking), kiemblad (uitbreiding), stengel (samentrekking), gewoon blad (uitbreiding), knopvorming (samentrekking), kelk- en bloembladeren (uit-

breiding), stamper en meeldraden (samentrekking), vruchtvorming (uitbreiding), zaadvorming (samentrekking). De laatste twee fasen verlopen gelijktijdig. Zo zag Goethe de ontwikkeling van de plant als één omvattend, ritmisch ademend proces, dat de enkele plant regeert, maar ook de plantenwereld als geheel.

De ontwikkeling van de plant speelt zich af in de tegenstelling licht – duisternis. Het eerste begin van de plant vindt plaats in de donkere schoot van de aarde, waar het zaad ontkiemt, maar dan begint de plant aan zijn opmars naar het licht: de plant streeft naar het licht en naar mate de plant in hogere sferen komt vindt er een verfijning plaats: grove bladeren maken plaats voor fijnzinnige bladeren, ranke kelkbladeren, miraculeus gevormde en gekleurde tere bloembladeren! Je moet kunstenaar zijn om dit proces in zijn innerlijke kwaliteit te volgen: de plant overtreft zichzelf in deze ontwikkeling, de bloem is een overwinning van het licht op de duisternis! Goethe noemt de kwaliteit van de overgang van duisternis naar licht “Steigerung”, vertaald: intensivering. Ook in deze ontwikkeling staat de tegenstelling tussen licht en duisternis voorop, net zoals in zijn visie op de kleuren. We hebben hier met oerfenomenen te maken, die de grootsheid uitmaken van de werkelijkheid.

De gehele plantenwereld voldoet aan het beeld dat Goethe zo voor zich zag. Maar iedere plant heeft zo zijn eigenaardigheden. De variaties op dit thema zijn legio! Je hebt planten met grootse bloemen of juist onooglijk kleine bloempjes. Je hebt planten met enorme stengels of juist zeer bescheiden stengels enz. Volgens Goethe kun je vanuit deze metamorfoseleer van de plant, de leer van de voordurende omvormingen, die de ontwikkeling van de plant bepalen, ook zelf nieuwe planten bedenken op basis van wat je een exacte fantasie zou kunnen noemen. De mens kan als kunstenaar zich verplaatsen in die andere grote kunstenaar: de natuur.

Tenslotte

Zo legde Goethe de grondslag voor een vernieuwende kijk op de natuur. De antroposofie wil zich in deze manier van kijken verder bekwamen om tot wetenschappelijk verantwoorde denkbeelden te komen, die wel ruimte bieden aan het goddelijk gehalte van de wereld en waarin de mens zichzelf als scheppende geest ten volle kan terugvinden. Dan wordt het mogelijk om steeds beter te lezen in het boek van de natuur. Dan kunnen in planten en mineralen de oorspronkelijk scheppende kwaliteiten worden ontdekt, die het mogelijk maken om ze ook te kunnen inzetten als geneesmiddel. De fenomenologische beschouwingswijze van Goethe opent daartoe de mogelijkheden.

Jelle van der Schuit wijdt in september / oktober een cursus van 5 maandagavonden aan Goethe, waarbij zowel zijn natuurwetenschappelijke als zijn literaire werk aan bod zullen komen. Zie de rubriek *Cursussen* achterin.

De kleurenleer van Goethe

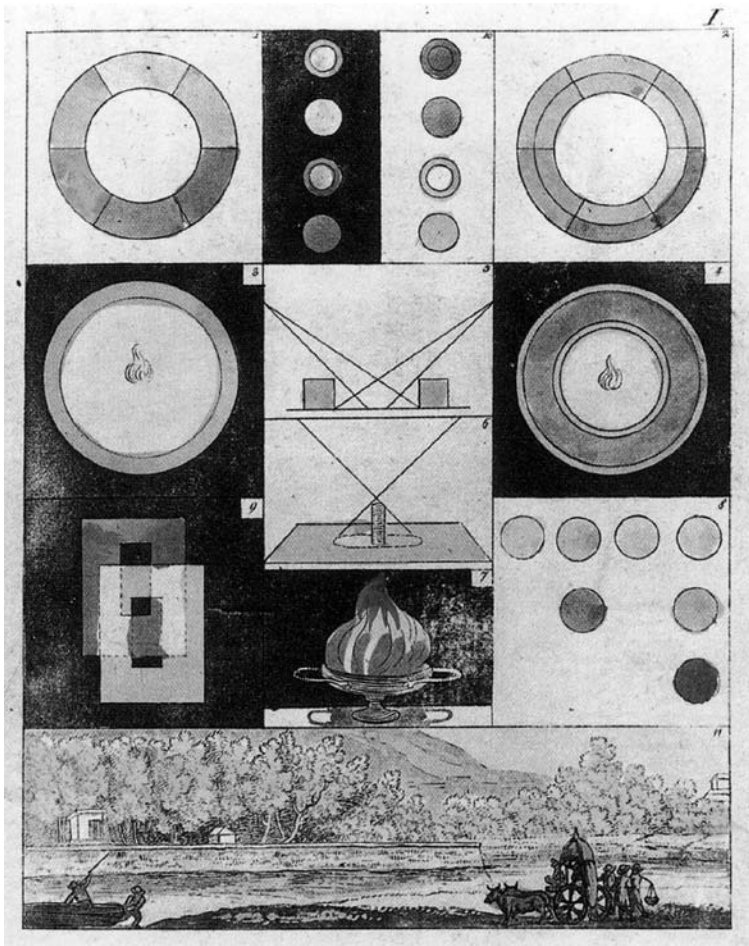
door Maaike Kroese, kunstzinnig therapeute

Kleuren zijn elke dag opnieuw als een vanzelfsprekendheid om ons heen. We kunnen ons een dag zonder kleur nauwelijks voorstellen. Soms nemen we even de tijd om te genieten van een mooie zonsondergang, van de tere kleuren in de ochtendlucht of laven we ons een moment aan de kleur van een voorjaarsbloem. En wie meer interesse krijgt in de wereld van de kleuren en zich daarin wil verdiepen komt zonder twijfel bij Goethe terecht. Hij heeft zich namelijk intensief met de kleuren bezig gehouden. Hij onderscheidde zich van zijn voorgangers (o.a. Newton) doordat hij de kleuren op een fenomenologische manier benaderde. En zo kwam hij tot een aantal basisprincipes of oerfenomenen. Zo deed Goethe de uitspraak dat kleuren ook wel de daden van het licht genoemd kunnen worden, ja zelfs de daden én het lijden van het licht.

Zijn kleurenleer verschijnt in 1810 voor het eerst in boekvorm onder de titel *Entwurf einer Farbenlehre*, in het Nederlands vertaald *Kleurenleer*. Hij beschrijft hierin allereerst de samenhang tussen het zonlicht en onze ogen. Het oog is immers hét zintuig waarmee we kleur kunnen waarnemen. En daarnaast is het licht nodig voor het zien van kleuren. Zo is ons oog door het licht en voor het licht gemaakt.

Goethe ontdekte dat, zoals de zon de kleuren zichtbaar maakt, het oog ook kleur zichtbaar kan maken. We kunnen dit aan de hand van een eenvoudig proefje zelf ontdekken. Kijk maar eens een minuut intensief naar een wit schoteltje op een donker kleed. Wie daarna zijn ogen op een witte muur richt, ziet daar de vorm van het schoteltje in zijn tegenbeeld verschijnen, namelijk als zwart. Dit proefje kunnen we ook met kleur doen. Kijken we naar een rood blaadje van een klaproos, daarna op een lege witte muur en het tegenbeeld (de complementaire kleur) van het rood verschijnt op onze muur, namelijk een smaragd groen. Zo roept een oranje kleur het nabeeld blauw op. En het geel heeft als nabeeld het violet. Deze ontdekkingen beschrijft Goethe in het deel “Fysiologische kleuren” van zijn kleurenleer.

Bij de “Fysische kleuren” legt hij ons uit hoe de kleuren in de atmosfeer verschijnen vanuit een proces tussen licht en donker. Door eigen waarnemingen en fenomenen ontdekt hij hoe het komt dat de hemel blauw is en de zon geel. Laten we beginnen met het fenomeen van de blauwe hemelkoepel. In de nacht is de hemel duister. Als we een wandeling maken in een gebied zonder straatverlichting merken we dat we moeite hebben om ons te oriënteren. Kleuren zien we niet, hooguit meer en minder donkere vormen. Overdag echter hebben we een licht-

bron, dat is ons zonlicht. Door dit licht krijgt alles weer kleur. En ook de duistere hemelkoepel wordt verlicht en we zien het blauw in de ruimte om ons heen. Tussen het zonlicht en de duistere hemelkoepel bevinden zich namelijk luchtlagen, die zich als een troebel medium tussen het licht en de duisternis bewegen. En zo ontdekt Goethe dat het blauw verschijnt als de duisternis verlicht wordt door een medium (troebele lucht) heen.

Aan het tweede verschijnsel wordt duidelijk hoe we het geel van de zon kunnen begrijpen. Kijken we in het volle licht, dan zien we geen kleur. Het is zelfs oogverblindend wit. Dat ervaren we soms rond het middaguur in de zomer. Wat later in de middag kijken we opnieuw naar de zon en zien het geel. Er is tussen ons en de zon namelijk een medium (vertroebeling door luchtstromen) gekomen. Zo ontdekte Goethe dat het geel verschijnt als er duisternis vóór het licht komt. In de

avond, als er meer vertroebeling tussen ons en de zon is, zien we de zon zelfs in een oranje tot robijnrode kleur ondergaan. Ook bij branden of in industriegebieden waar veel rook vóór de lichtbron komt zijn prachtige orangerode zonsondergangen te zien.

Nu hebben we twee oerfenomenen gevonden. Daar waar duisternis verlicht wordt ontstaan de koelere blauwtinten. En daar waar licht verduisterd wordt ontstaan de warme geeltinten. Blauw en geel zijn dus tegengesteld aan elkaar. Als we het blauw en geel nu in een cirkel plaatsen en het geel naar boven toe intensiveren tot het warme rood van de zonsondergang, vervolgens aan de andere kant het blauw intensiveren tot purper, zoals bij de ijle lucht in de bergen, dan krijgen we daartussen het zuiver rood. Mengen we aan de andere kant van de cirkel het geel met het blauw, dan verschijnen de groentinten, zoals we ze in allerlei variaties in de plantenwereld om ons heen zien. We hebben nu een volledige kleurencirkel. Rood en groen zijn hierin de verbindingskleuren tussen de twee uitersten (blauw en geel).

Goethe is de eerste die het ontstaan van kleuren in de atmosfeer op deze manier onderzocht en beschreven heeft. Hij bootst zijn bevindingen in diverse proeven na, waarbij hij gebruik maakt van lamplicht en een troebel medium, zoals melk.

De derde deel van zijn boek behandelt de chemische kleuren. Dat zijn de kleuren aan de dingen in de natuur. De kleuren zoals we ze zien aan de mineralen, de bloemen en planten. En de kleuren in de dierenwereld.

Een bijzonder deel in zijn boek is het hoofdstuk waarin hij ingaat op de zintuiglijk morele werking van de kleuren. Allereerst beschrijft hij de gevoelswaarde van elke kleur afzonderlijk. Waar zien we bijvoorbeeld het rood om ons heen. Welke werking heeft het op ons. Wat voelen we erbij. Vervolgens benoemt hij welke kleurencombinaties karakteristiek zijn (bijvoorbeeld blauw met rood) of welke juist karakterloos genoemd kunnen worden (bijvoorbeeld geel met groen) of welke combinaties harmonisch aanvoelen (violet met geel). Door de kleuren met ons gevoel te verbinden doen we ontdekkingen waardoor we ook het wezenlijke van een kleur op het spoor kunnen komen. En daarin zet Goethe een eerste stap in de zoektocht die via de waarneming en de verbinding met het gevoel naar het wezenlijke van een kleur gaat.

Het is bijzonder boeiend en leerzaam om de kleurenleer van Goethe te bestuderen. Daarom bied ik in dit najaar een cursus aan, waarin we ons schilderend en via eenvoudige proefjes zullen verdiepen in de door Goethe beschreven fenomenen en zijn kleurontdekkingen. Zie hiervoor het cursusaanbod achterin de Nieuwsbrief.

Bij het samenstellen van dit artikel heb ik vooral geput uit de nederlandse vertaling van J.W. Goethe, getiteld Kleurenleer.

Metamorfosen in het skelet

door Marco Ephraïm, huisarts

Zo vanzelfsprekend als het in het leven is om vaste grond onder de voeten te hebben, zo is dat ook met het skelet in het lichaam: het skelet bepaalt de vaste grondvorm van je lichaam en geeft stevigheid, een basis van waaruit je de dingen in het leven kunt doen. Het is als het ware een beweeglijke kapstok, waar de rest van de organen zich van bedienen. Het is veel meer dan dat. Stel je eens voor dat we geen skelet zouden hebben: Hoe zouden we ons dan bewegen? Hoe zouden we elkaar dan kunnen herkennen en elkaar ontmoeten? Het skelet heeft natuurlijk meerdere functies: de schedel biedt bescherming aan de hersenen, de pijpbeenderen dienen de beweging etc.

Als medisch student volgde ik een cursus boetseren van botten bij Albert Soesman, huisarts en onderzoeker (in 2007 op 93-jarige leeftijd overleden). Door zijn 'fenomenologische' manier van kijken, en door boetseren van botten, de schoonheid van de vormen ervan te bewonderen, en te zoeken naar de vormsamenhangen in het skelet, ben ik radicaal anders naar het menselijk lichaam gaan kijken. Door het boetseren onthoud je de vormen niet alleen veel beter en komt de schoonheid ervan meer tot zijn recht, maar ga je ook samenhangen in de vorm ontdekken: er blijkt een oerthema te zijn, dat zich overal in het skelet openbaart. Soesman sloot hierbij aan bij Goethe, die in zijn natuurwetenschappelijke studies net als naar de oerplant, ook op zoek was naar de oerwervel. Hij meende dat de oerwervel het bouwthema was, waaruit het hele skelet in zijn samenhang begrepen kon worden. Hij heeft het maar gedeeltelijk kunnen vinden, maar heeft daarbij het begin van dit onderzoek in gang gezet. In het begin van de twintigste eeuw waren het enkele antroposofische artsen die dit onderzoek weer oppakten (o.a. Grete Bockholt en Karl König). Ook de Nederlandse antroposofische arts Leen Mees heeft er een studie aan gewijd (2). Door hen en door Goethe geïnspireerd heeft Albert Soesman dit weer verder ontwikkeld. In de cursus werd het voor mij duidelijk dat het wervelribbenpaar dat in de vroege embryologie als een soort lemniscaat wordt aangelegd, een grondthema laat zien, dat zich overal in het lichaam weer anders openbaart. Je moet het echt bekijken en boetseren om het zelf te ervaren.

De eerste oefening is het boetseren van een menselijk embryo: je gaat uit van de bolvorm, zoals de bevruchte eicel een bolvorm is, waarin zich de zogenaamde kiemschijf vormt, in begin bijna alleen nog maar bestaande uit de aanleg waar het hoofd zich uit vormt. Het is daadwerkelijk zo dat het embryo in het begin vrijwel alleen nog maar hoofd is: zie bijgaande afbeelding. Vanuit deze hoofdaanleg groeit dan de rest van het lichaam. Zodanig dat de verhouding (hoofd staat tot het hele

Zo zijn er nog meer metamorfosen te ontdekken en door ze te boetseren sterker te ervaren. De grootste metamorfose is die, waarbij het hele lichaam weer terug te vinden is in het hoofd. Ook hierbij zijn de overeenkomsten in de details verrassend. Zelf heb ik de cursus van Soesman verder ontwikkeld, en geef deze regelmatig in binnen- en buitenland aan medische studenten, artsen en fysiotherapeuten, met als doel een andere kijk op

Afbeelding 2

de menselijke anatomie te ontwikkelen. Het leidt tot een andere, meer integrale manier van kijken naar vorm en functie in het menselijk lichaam, met oog voor schoonheid en expressie van de vorm, als ook het ervaren van de vormsamenhangen in het menselijk lichaam. Anatomie wordt hierdoor een veel levendiger wetenschap. Deze cursus kan een goede aanvulling geven op de reguliere kennis van het menselijk lichaam.

Op verzoek van een aantal mensen wordt de cursus dit najaar in het Therapeuticum gegeven: op 7 donderdagen, zie cursusoverzicht. De cursus is bedoeld voor mensen die beroepsmatig veel te maken hebben met het menselijk lichaam, zoals artsen en fysiotherapeuten, praktiserend of in opleiding.

Literatuur:

1. Armin Husemann: 'Der musikalische Bau des Menschen', Stuttgart 1989
2. Leen Mees: 'Geheimen van het skelet', Zeist 1980
(Online op: <http://www.antrovista.com/leenmees/>)

Antroposofie om de hoek te Zoetermeer

natuurlijk deskundig advies...
met veel antroposofische literatuur op voorraad...
en alles is te bestellen, binnen een paar dagen in de winkel...

Silvester
kinder- en jeugdboeken

Dorpsplein 115N ~ Zoetermeer ~ 079 3162519 ~ www.silvester.nu

Ginkgo biloba

door Jeannette van der Schuit

De Ginkgo biloba, ook wel tempelboom genoemd, is de oudste boom op aarde. Zijn wortels reiken tot meer dan 250 miljoen jaren geleden. Er zijn zeer oude vondsten van versteend hout gedaan in China, Japan en Amerika. De ginkgo is ook het oudste levende fossiel. Gedurende de ijstijd werd hij meer uit de noordelijke zones verdrongen en kwam hij vooral in Zuid-China voor. De ginkgo neemt in het plantenrijk een speciale positie in. De ginkgo is geen loofboom, maar ook geen naaldboom. De blad lijkt zowel naalden in zich te hebben maar als geheel een loofblad te vormen.

Ongeveer 900 jaar geleden werd de boom door boeddhistische monniken weer ontdekt. Zij gebruikten de ginkgo als tempelboom en hij werd rond de tempel en in de belendende tuinen aangeplant. Door zijn tweehuizigheid - er is een mannelijke boom en een vrouwelijke boom - werd de ginkgo in China en Japan vaak paarsgewijs geplant. Hij staat dan voor Yin en Yang, voor noord en zuid, voor actief en passief, voor mannelijk en vrouwelijk. De boom werd als een heilige boom vereerd en ook gebruikt bij allerlei feesten. Hij werd gezien als een beschermer tegen boze geesten en als een verzamelplaats voor goede geesten.

De naam ginkgo is samengesteld uit het Japanse woord “gin”(zilver) en “kyo”(abrikoos). De eetbare vruchten hebben een geelachtige, zilveren gloed. In de Aziatische filosofie staat de ginkgo symbool voor vitaliteit en harmonie. Het gebruik van de bladeren en zaden van de ginkgo-boom zijn in China dan ook een belangrijk deel van de traditionele gezondheidszorg geworden. De ginkgo is erg resistent tegen allerlei ziektekiemen. De oudste boom staat in China en is ongeveer 1250 jaar oud! In het oude China hebben de ginkgo-bladeren zelfs een bepaalde periode als betaalmiddel gefungeerd. Uit de bladeren van de boom worden bepaalde medicamenten ontwikkeld. Deze medicamenten verbeteren de doorstroming van het bloed en worden gebruikt bij doorbloedingsproblemen in het hoofd of de ledematen. Verder bij geheugenproblemen en in de behandeling van kanker zou de ginkgo goed kunnen werken.

In Azië zou je van een ginkgo-cultus kunnen spreken. Naast het therapeutische gebruik van bladeren en vruchten als medicament, wordt het hout van de ginkgo

ook gebruikt voor de aankleding van huizen en tempels. Verder wordt de vorm van de bladeren ook als symbool gebruikt in familiewapens, als versiering van allerlei voorwerpen of als logo voor universiteiten in Japan of China.

De Ginkgo biloba kan maximaal 40 meter hoog worden. De vertakkingen kunnen ver reiken en zijn heel regelmatig opgebouwd. Ze zijn als een soort rozet om de stam gerangschikt. Eind April, begin Mei vormen zich de eerste bladeren en bloemen. Heel karakteristiek is de vorm van de bladeren, dichotoom, bestaande uit twee delen, meestal een of meervoudig diep ingesneden. Vandaar de naam 'biloba'. Tegen het licht gehouden zijn de naalden/nerven in het blad goed te zien. Uit elke bladknop ontstaan een aantal bladeren, lang van steel. De bladeren zijn intensief diep groen gekleurd en worden goudgeel in het najaar. De mannelijke bloemen hebben een katjesvorm en de vrouwelijke bloem bestaat uit twee zaadknopjes. Na de bevruchting ontwikkelt zich van september tot november een kersachtige vrucht met vaak twee tot drie zaadjes per vrucht.

De ginkgo heeft een krachtig wortelgebied. Enerzijds een sterke paalwortel en anderzijds vele sterke zijwortels, overeenkomend in omvang met de boomkruin. Het hout is relatief zacht, licht en fijn gevormd met een hoog lignine gehalte.

Ook de vruchten worden veelvuldig gebruikt. Ze gelden in Azië, China en Japan als een delicatessen (men spreekt van zilveramandel). De vruchten zijn rijk aan reservestoffen zoals zetmeel, eiwitten en vetten. Ze stimuleren de stofwisseling. De bladeren en vruchten van de ginkgo worden in China en Japan in de volksgeneeskunde gebruikt bij overmatige slijmvorming, bij onvruchtbaarheid, bij astma en hoesten. Het wordt ook gebruikt voor het looien van leer i.v.m. de aanwezige looistoffen. Bladeren en noten worden ook verwerkt in cosmetica producten zoals shampoo, zeep etc. Het zou de huid gladder maken.

In de 18de eeuw was het Engelbert Kaempfer, een Duitse arts, die de ginkgoboom vanuit Europa als eerste ontdekte. Hij ontdekte de ginkgoboom voor het eerst in Nagasaki. Hij zag dat de mensen er de noten aten na een maaltijd om de spijsvertering te versterken. Hij beschreef de boom zeer uitgebreid, ook zijn medicinale kant. Hij bracht de eerste ginkgozaadjes mee naar Europa. In de botanische tuin van Utrecht staat nog de oudste ginkgo (ca. 1750).

In Japan staat de boom als symbool voor een vreedzame wereld. Na de bom op Hiroshima, was het de ginkgo die als eerste boom in die omgeving weer blad droeg. Als medicament wordt de ginkgo vooral als een sterk preventief werkend geneesmiddel gezien. Boomschors, bladeren en zaden werden gebruikt bij de behandeling van wonden, ter verbetering van het geheugen, ter bevordering van een betere doorbloeding en voor de stofwisseling. Verder ook bij bronchitisklachten. Ook in Europa werd door Duitse wetenschappers de medicinale werking van de

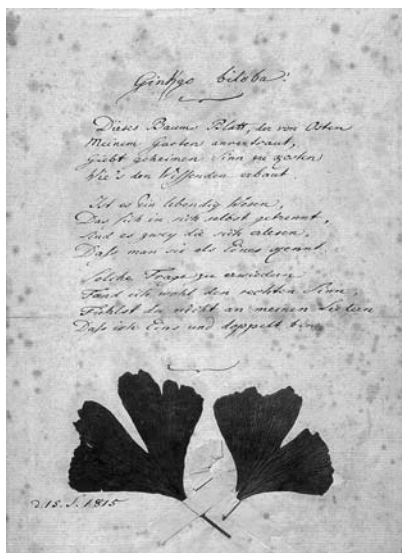
ginkgo ontdekt. Een bepaald extract uit de bladeren zou helpen bij doorbloedingsstoornissen. Bepaalde werkzame bestanddelen zoals 'flavonoïden' en 'terpenoïden' zouden daarbij een rol spelen. Ginkgo verbetert de doorbloeding van de hersenen, daardoor kan het geheugen versterkt worden. Ook zou de ginkgo mogelijk door dezelfde werking bij bepaalde vormen van depressies kunnen werken. De ginkgo kan ook bij bepaalde vormen van migraine, duizeligheid en oorsuizen worden gebruikt. Ook bij doorbloedingsstoornissen in de benen bij suikerziekte of bij de zogenaamde etalagebenen. Omdat het de bloedcirculatie verbetert, krijgt de mens ook meer energie. Verouderingsprocessen in bv. ogen of oren kunnen worden tegengegaan. Ook de functie van het zenuwstelsel wordt door de verbeterde doorbloeding versterkt. De ginkgo heeft door zijn invloed op het bloed en op de bloedcirculatie een gunstige werking op het immuunsysteem. Dagelijks een kopje ginkgo-thee kan dan ook in het kader van preventie aan te raden zijn.

Voor de ginkgo met zijn prachtige verschijning, zijn mysterieus gevormde bladeren, zijn ritmische opbouw, zijn ouderdom en zijn krachtige medicinale werking kan je eigenlijk alleen maar een groot ontzag hebben. Goethe heeft de ginkgo dan ook in een gedicht vereeuwigd. In Weimar, de stad, waarin Goethe een groot deel van zijn leven heeft gewoond en waar hij ook gestorven is, geldt de ginkgo zelfs als symbool van Goethe zelf en in de plaatselijke souvenirwinkels is het dan ook een gewild embleem.

GINKGO BILOBA

Zie dit kleinood in mijn gaarde
boomblad uit de oriënt,
siert met zijn geheime waarde,
ingewijden welbekend.
Leeft het als een enkel wezen,
innerlijk in twee gedeeld?
Of vormt juist het uitgelezen
tweetal één herkenbaar beeld?
Langzaam rijpende ideeën
werpen op die vragen licht.
Voel je niet dat ik in tweeën
eenling ben in mijn gedicht?

Johann Wolfgang von Goethe
15 september 1815

Het gedicht in Goethes handschrift

Uit: "Ken je het land waar de citroenen bloeien". Vertaling Matthias Rozemond

Ziekte en ontwikkeling in Goethes leven

door Jeannette van der Schuit

Goethe is tijdens zijn leven veel ziek geweest. Als patiënt was hij niet makkelijk, zoals blijkt uit beschrijvingen van een aantal artsen, die Goethe heeft gehad. Er bestaan uitvoerige beschrijvingen over de wederwaardigheden van zijn ziektes, die ook ingaan op de gevolgen hiervan voor zijn scheppende kracht en de betekenis hiervan voor zijn innerlijke ontwikkeling. Indrukwekkend zijn de ziektegeschiedenissen in de periodes waarin hij werkte aan zijn grote literaire werken.

Ik wil hier in vogelvlucht wat markante medische problemen opsommen:

- Op 28 augustus 1749 werd Goethe bijna dood geboren i.v.m. een omstrengeling door de navelstreng.
- Op 7-jarige leeftijd maakt hij de pokken door, destijds een veel voorkomende, gevaarlijke ziekte. Hij zou daarbij een aantal dagen blind zijn geweest.
- Als 19 jarige student in Leipzig leed Goethe aan zwaar bloedbraken. Dit gebeurde in aanvallen gedurende een jaar. Goethe was hier echt in levensgevaar!
- Door een suïcide van een medestudent was Goethe erg van slag geraakt. In de periode daarna schreef hij dit gebeuren van zich af door het schrijven van de briefroman "Die Leiden des jungen Werthers".
- Goethe ontwikkelde een forse zeeziekte tijdens de overtocht van Napels naar Palermo op Sicilië. Hij voelde zich als Odysseus, die schipbreuk leed. Hij las daarna de Odyssee en maakte een gedicht: "Nausikaa".
- Terug van Sicilië op weg naar Napels liep het schip bijna schipbreuk. Goethe bleef rustig en oefende een vertrouwenwekkende, troostende invloed uit op iedereen.
- Verder maakte hij in 1801 een zware ziekte door, een soort wondroos in zijn gelaat. Hierdoor leek hij bijna dood te gaan, maar hij genas.
- Na het overlijden van zijn grote vriend Schiller had Goethe last van nierstenen en koliekaanvallen.
- In maart 1823 maakte Goethe een hartinfarct door. In de periode daarna werkte hij aan zijn Faust.
- In de periode na de smartelijke dood van zijn enige zoon, werkte hij aan de afronding van de Walpurgisnacht als onderdeel van de Faust .
- Op 22 maart 1832 stierf Goethe na een zware longontsteking.

Goethe, die zovele ziektes heeft doorgemaakt, schreef dat hij veel van zijn ziektes had geleerd. Zonder het doormaken van de ziektes zou hij innerlijk nooit zover gekomen zijn. Opvallend zijn de vele gedichten en verhalen, die hij met name tijdens en vlak na een ziekteperiode maakte. Dit gebeurde des te meer naar mate zijn existentie meer werd bedreigd, wanneer hij oog in oog met de dood kwam te staan. Schrijven en dichten was een uitgesproken therapie voor hemzelf. Zowel

in de "Faust" als in "Wilhelm Meister" wordt dit thema van het doormaken van een crisis en de transformatie ook literair vertaald. Faust kun je opvatten als de strevende mens, zoals Goethe zelf dat ook in zijn leven heeft laten zien. Door het vele dat hij zelf had doorgemaakt, openbaarde zich voor Goethe de mysterieuze dieptes van het leven. In zijn zoektocht zocht hij de oerplant, het oerdier en het oermens. Hij werd een ingewijde in vele geheimen van het leven. Gedichten zoals "Die Geheimnisse" en zijn sprookje "De groene slang en de schone lelie" getuigen hiervan. De ziekteperiodes en het zo dicht voor de dood staan hebben Goethe veel mogelijkheden geschonken om zichzelf te overwinnen en uit deze zelfoverwinning wijsheid te putten.

Rudolf Steiner legt uit dat de ernstige ziekte van Goethe als 19-jarige student een grote lichamelijke verandering voor hem met zich meebracht. Sinds die tijd zat Goethe wat losser in zijn vel en dat verschaftte extra creatieve vermogens. In het bijzonder was het levenslichaam van Goethe wat losgekomen van zijn fysieke lichaam. In de normale situatie doordringt het levenslichaam het fysieke lichaam volledig. Daarmee ontstond de mogelijkheid van een mate van (onbewuste) helderziendheid. Steiner spreekt van een onbewuste inwijdingservaring. Hij bedoelt daarmee, dat Goethe zonder het zelf ten volle te beseffen sindsdien in de gelegenheid was om een heldere intuïties te ontwikkelen ten aanzien van de geestelijke achtergrond van de werkelijkheid. Daar heeft hij in de rest van zijn leven de vruchten van kunnen plukken en zowel literair als ook natuurwetenschappelijk uitwerking kunnen geven aan een beschouwingswijze, die recht doet aan het spirituele gehalte van de werkelijkheid.

Pedicure/Manicure Anke

***Uw salon voor pedicuren, manicuren
en gelaatsbehandelingen.***

De salon is aangesloten bij Provoet en de KvK.

Verder heeft deze salon de Diabetes & Reuma Aantekening.

Kijk op de website voor verdere gegevens:

WWW.PEDICUREANKEKORT.NL

***Pedicure Anke Kort
Tel. 079-3427810***

***Elia Kazanstrook 126
2726 VH Zoetermeer***

BERICHT VAN DE KUNSTCOMMISSIE VAN AURUM

Nadat we rond Pasen een prachtige tentoonstelling hadden van het werk van Trees Zwetsloot, is er vanaf mei tot juli 2009 werk te zien van Ellen Dubourq (1930-2000). Zij heeft in de 2e groep van de opleiding de Wervel gezeten en is daarmee één van de eerste kunstzinnig therapeuten in Nederland. Na haar diplomering heeft ze bij Margaretha Hauschka in Bad Boll (Duitsland) een aanvullende opleiding gedaan. Zowel Eva Mees als Margaretha Hauschka hebben haar bijzonder geïnspireerd. Ze heeft tot vlak voor haar sterven met veel passie in Den Haag gewerkt. Verbonden aan het studiecentrum gaf ze vele cursussen in wat ze noemde "hygiënisch kunstzinnig werken". Ze was overtuigd van het belang van kunstzinnige ontplooiing voor de gezondheid van de hedendaagse mens. Veel mensen, zowel volwassenen als kinderen, hebben door haar

de kunstzinnige bron in zichzelf weer ontdekt. Daarnaast schilderde ze zelf ook, met name sprookjesbeelden, natuurstemmingen en mythologische thema's. Helaas is veel van haar werk niet meer beschikbaar. We kunnen slechts een paar schilderijen laten zien, waaronder enkele natuurstemmingen naar R. Steiner (zonsondergang, opgang van de maan), plantenstudies en 2 schilderijen met het thema dood & opstanding.

Het werk van Ellen Dubourq is aangevuld met werk van Anneke van Wensveen. Zij is ook kunstzinnig therapeute en laat werk zien dat heel mooi past bij de stijl van Ellen Dubourq.

In de zomermaanden zullen schilderijen getoond worden van Marianne van der Sar, kunstzinnig therapeute sinds 1999.

Namens de kunstcommissie,

Maaïke Kroese

Praktijk voor Massage- en Haptotherapie

René Melker, Violiersvaart 8
2724 VT Zoetermeer

Haptotherapie

Leven is bewegen. Soms zit je vast en weet je niet hoe je verder moet. Dan is het goed ondersteuning te vragen om weer in beweging te kunnen komen

Massage-therapie

Haptotherapie en massagetherapie maken aan den lijve voelbaar hoe jij de dingen doet. Verandering en beweging worden dan weer mogelijk

Tel. 06-24920032

www.haptotherapie-massagetherapie.nl

Boekbespreking:

Arie Bos: Hoe de stof de geest kreeg, de evolutie van het ik

door Jelle van der Schuit

Arie Bos is antroposofisch huisarts in Amsterdam. Al tientallen jaren is hij zeer geïnteresseerd in de wetenschappelijke bijlagen van diverse kranten. Hij constateert enerzijds dat de huidige wetenschap getuigt van sterke materialistische tendensen. Anderzijds blijken veel uitkomsten van recent onderzoek verrassende mogelijkheden te bieden voor een geheel andere interpretatie, die de bijzondere positie van de mens als geestelijk wezen juist bevestigt. Met dit kloeke boek (460 blz!) wil hij een lans breken voor een spiritueel georiënteerde wetenschap. Hij richt zich op lezers die geïnteresseerd zijn in moderne wetenschap en bereid zijn om genuanceerd te kijken naar de resultaten van modern wetenschappelijk onderzoek. Behoedzaam en nauwgezet volgt hij op met name drie grote wetenschapsgebieden de ontwikkeling van de wetenschap, ten aanzien van de evolutie, de biologie (biochemie) en het hedendaagse hersenonderzoek. Dat wordt behandeld in afzonderlijke delen onder de titels: I) Het ontstaan van de mensenfamilie, II) Wat is leven? En III) De ontwikkeling van het bewustzijn.

Binnen de genoemde wetenschapsgebieden kun je de volgende stellingen aantreffen, die tot de belangrijkste grondslagen moeten worden gerekend van het wetenschappelijk materialisme:

de leer dat alles uitsluitend gebaseerd is op materie, stof en dat verschijnselen als leven, bewustzijn en geest daar slechts een afgeleide van zijn:

1. de mens stamt af van de apen; de evolutie van plant, dier en mens volgt hierbij het toevalsproces van de natuurlijke selectie - standpunt van het (neo)darwinisme
2. het leven berust uitsluitend op fysiek-chemische processen, waarvan de aansturing hoofdzakelijk wordt bepaald door de werking van de genen - standpunt van het genetisch determinisme
3. ons bewustzijn wordt geheel en al voortgebracht door onze hersenen; zonder hersenen is geen bewustzijn mogelijk – standpunt van het neurologisch determinisme

Op elk van deze terreinen laat Arie Bos zien, dat deze gevestigde meningen geen stand houden in het licht van modern wetenschappelijk onderzoek. Trouwens: ook tal van stemmen binnen de reguliere wetenschap keren zich tegen deze simplificaties en pleiten voor een meer genuanceerde voorstelling van zaken.

De afstamming van de mens

Charles Darwin (1809 – 1882) wordt dit jaar als grote held van de moderne evolutie herdacht. Maar zijn leer van de natuurlijke selectie – de meest aangepaste levensvormen hebben de beste slaagkansen: “survival of the fittest” – biedt geen bevredigende verklaring voor het ontstaan der soorten. De overgang van het levenloze naar het levende is op zichzelf al een groot mysterie. Het ontstaan van de cel, als elementaire bouwsteen van het levende, is al zo’n complex gegeven en we kennen geen voorbereidende le-

vensvormen. Ineens doet die complexe cel op! De overgang van soort naar soort is nergens overtuigend gestaafd. Soorten ontstaan met een snelheid, die vanuit toevalsprocessen nauwelijks voorstelbaar zijn. En dan het ontstaan van de mens vanuit mensapen. Er blijkt geen overtuigende eenduidige reeks aan te wijzen te zijn van mensapen naar mens. Men verwijst meer en meer naar een gemeenschappelijk voorouder. Jos Verhulst heeft in zijn boek "Der Erstgeborene" aangetoond, dat deze veronderstelde gemeenschappelijke voorouder juist gekenmerkt wordt door meer menselijke trekken en dat het beeld van de mens als het ware in de evolutie voorop lijkt te staan. Weliswaar dan niet in puur materiële zin, maar wel als bouwgedachte, een in de natuur werkzaam bouwplan, dat kennelijk inherent is aan de evolutie. Dat zet de afstammingsgedachte van de mens dan wel op zijn kop: dan stamt de mens niet van de apen af, maar kun je beter zeggen: de apen stammen qua bouw van de mens af! Merkwaardigerwijs lijken mensapen embryonaal en als baby nog het meest op een mens! Rudolf Steiner heeft deze visie ook verdedigd.

Niet de genen regeren het leven, maar het leven regeert de genen

Dat de mens het product is van zijn genen is ondertussen ook publiek gemeengoed geworden. Wetenschappelijk onderzoek laat zien, dat dit geen steek houdt, maar dat de genen zelf slechts een instrument

Uitgeverij Christoffor
460 p. € 29,90

zijn in een zichzelf sturend organisme, dat op een hoger niveau de processen aanstuurt. Het is onzin om in de genen zelf initiatieffkracht te plaatsen. Het initiatief komt van het organisme als geheel. Welke genen tot expressie komen wordt niet door de genen zelf bepaald. Alles wijst er op dat er een overkoepelende levensorganisatie werkzaam is, waar de genen slechts een uiterlijk

zichtbaar onderdeel van zijn. De antroposofie spreekt van het levenslichaam of etherlichaam. Er zijn voorbeelden bekend dat organismen in wisselwerking met een vijandige omgeving hun genen kunnen aanpassen.

Arie Bos wijst ook op interessant onderzoek, waarin wordt aangetoond dat cellen onderling informatie uitwisselen op basis van een bijzondere vorm van licht, dat bekend staat als biofotonen. Het lijkt een beetje op laserlicht, maar dan in veel zwakkere vorm. De gedachte ligt voor de hand dat dit veld van biofotonen een vooraanstaande rol speelt in het levenslichaam, dat zelf een bovenzinnelijk onzichtbaar gegeven is.. Dat licht een belangrijke informatiedrager is, onderstreept ook op de eminente betekenis van de zon, als niet aflatende bron van levenskrachten. Levenskrachten, waar ook dankzij het licht ordenende vermogens mee gemoeid zijn. Anders gezegd in het zonlicht schuilt heel veel wijsheid, die het leven ten goede komt. Zo kom je tot een hele andere kijk op

het leven in plaats van je blind te staren op de uiterlijke genen.

Bewustzijn is omvattender dan de hersenen

Dat de hersenen voor ons bewustzijn een belangrijk gegeven zijn, staat vast. Maar de gedachte dat ons bewustzijn samenvalt met de werking van onze hersenen berust op een ernstige misvatting. Integendeel: ook zonder werkzame hersenen is bewustzijn mogelijk. Dit wordt aangetoond door de Bijna Dood Ervaringen, waarbij vele mensen in een levensbedreigende situatie, bijvoorbeeld wanneer ze na een ernstig verkeersongeluk worden gereanimeerd op de operatietafel op dat moment de meest indringende ervaringen doormaken in een vorm, die de grootst mogelijke helderheid van het bewustzijn inhoudt. Onvergetelijke ervaringen van een ongekende intensiteit, die hun leven vaak een totaal andere richting kunnen geven! Ervaringen, waarbij ze o.a. een indringende terugblik op hun leven kunnen hebben of ontmoetingen met overledenen, en ook tot in details getuige kunnen zijn van wat daar “beneden” op de operatietafel plaatsvindt. Bewustzijn van het helderste soort op een moment dat de hersenprocessen tot een minimum zijn gereduceerd! Kennelijk een bewustzijnsvorm, waarbij de hersenen even niet nodig waren.

Arie Bos wijst ook op het verschijnsel van de zogenoemde “savants”, mensen, die extreem getalenteerd zijn in b.v. rekenen en in luttele seconden het antwoord kunnen geven van gigantische rekensommen. Opvallend genoeg vertonen veel mensen, die zulke kunsten machtig zijn

gestoorde hersenprocessen. Hun handicap stelt hen kennelijk in staat om aspecten van een “verlicht” bewustzijn te ontwikkelen ondanks minder goed functionerende hersenen.

Tenslotte

Nadat Arie Bos je zo onvermoeibaar heeft meegevoerd langs een indrukwekkend arsenaal aan wetenschappelijk onderzoek op bovengenoemde gebieden en gaandeweg ook zijn bedenkingen heeft geuit tegen misplaatste materialistische dogma's, komt hij in een vierde gedeelte van zijn boek tot samenvattende conclusies, in het hoofdstuk: “Het ontwaken van de geest”. Daarin pleit hij voor een vierledig mensbeeld, dat we ook kennen vanuit de antroposofie. De mens wordt gekenmerkt door een fysiek lichaam, een levenslichaam, een bewustzijnslichaam en door een ik-wezen, wat de mens de mogelijkheid geeft tot zelfbewustzijn.

We kunnen Arie Bos zeer dankbaar zijn, dat hij zich zo heeft ingewerkt in het modern natuurwetenschappelijk onderzoek, daar zo enthousiast over kan vertellen en dat hij bovendien in staat is om vanuit argumenten, die ontleend kunnen worden aan de wetenschap zelf een uitweg te wijzen uit de duisternis van het materialistisch wereldbeeld. Arie Bos komt achteraf zelf tot een mogelijk betere titel van zijn boek: “Hoe de geest de stof vormt”.

Jelle van der Schuit wijdt in het oktober/november een cursus van drie woensdagavonden aan de onderwerpen die Arie Bos in zijn boek behandelt. Zie de rubriek Cursussen achterin.

de Zonneboom

*Cultuur Kunst Educatie
voor Ontwikkeling en Werk*

***Crisis: bekijk het eens van de andere kant
en steek je 'licht' op bij de Zonneboom***

Academie voor Sociale Kunst

Zelfvorming – creativiteit – enerverende kansen

Kunst en cultuur, filosofie en esoterische stromingen samengebracht met ontwikkelen zelfkennis, actieve kunstbeoefening en sociale kunst. Start okt. 2009, 1 dagdeel per week op maandag. *Met o.a. Martin van den Broek, John Hogervorst en Leo Beth.*

Impuls !!!

Werk aan de wereld, werk aan jezelf.

Samenwerken, communicatie, biografie gecombineerd met activiteiten als boogschieten, beweging, spel en muziek, spraak, smeden. Start okt. 2009, 1 dagdeel per week op maandag. *Met o.a. Martin van den Broek, John Hogervorst en Leo Beth.*

Kunst- & Cultuurgeschiedenis

Dieper inzicht in de ontwikkeling van mens, kunst en cultuur.

Overzicht en achtergronden, diverse teken- en schildertechnieken, boetseren, diverse museumbezoeken. Start sept. 2009, 1 dagdeel per week, woensdagmiddag. *Met Don van Zantwijk.*

Vrij Kunstzinnige Jaren

Oude patronen doorbreken – nieuwe vermogens aanspreken

Persoonlijke ontwikkeling door actief met diverse kunsten aan de slag te gaan (schilderen, tekenen, boetseren, muziek en zang, beweging en clownerie).

Start sept. 2009, 1 dagdeel per week, maandag- of dinsdagmiddag. *Met o.a. Sanja Stoutjesdijk,*

Pieter van der Ree en Don van Zantwijk.

Schilderkunst maakt een andere dimensie zichtbaar...

Intensieve schildercursus waarbij het gaat om de relatie tussen vorm en inhoud. Wat drijft jou om te schilderen? Start sept. 2009, 1 zondag in de maand, jaarcursus.

Met Henk Hage.

**Kijk voor meer informatie, open dagen en voor het
complete aanbod op www.zonneboom.nl**

**De Zonneboom, De Laat de Kanterstraat 5, Leiden,
tel.: (071) – 512 31 37. e mail: info@dezonneboom.nl**

Uniek:

Antroposofische zorgverzekering

Staat u ingeschreven bij een Antroposofische huisarts in Den Haag of Zoetermeer? Dan kunt u gebruikmaken van de collectieve Antroposofische Zorgverzekering van Azivo.

Enkele voorbeelden van vergoedingen zijn:

- Complementaire antroposofische therapiën
- Antroposofische en Complementaire geneesmiddelen
- Poly-ergische geneeswijze

Meer informatie?

Heeft u vragen of wilt u het volledige vergoedingen-overzicht ontvangen? Bel het speciale telefoonnummer (070) 440 25 94 of kijk op www.azivo.nl/antroposofie. Mailen kan ook naar info@azivo.nl.

Zorg dat je verzekering bij je past.

Nieuws van het Therapieënfonds Aurum

OPROEP NIEUWE BEHEERDER

Tot op heden zijn wij er niet in geslaagd een derde beheerder te vinden. Langs deze weg willen wij opnieuw een oproep doen voor een nieuwe beheerder. Wij komen 7 à 8 keer per jaar bijeen o.a. voor het behandelen van ingezonden declaraties en het verwerken van de januari-mailing. Per keer kost dit ongeveer 2 uur van uw tijd.

STAND VAN ZAKEN

Tot op heden hebben zich 577 deelnemers bij ons aangemeld. Dat is al meer dan in het gehele vorige jaar. Een aantal deelnemers heeft geen aanmeldingsformulier ingezonden, maar zij hebben bij de giro-overschrijving aangegeven dat het een gezinsdeelname betrof. Bij het Therapieënfonds is de gezinssamenstelling pas bekend nadat het aanmeldingsformulier, volledig ingevuld, is ingezonden.

KAS-CONTROLE

Op 24 maart 2009 is door de heren Fred Akkermans en Jacques van Nieuwburg een controle gedaan. Zij hebben de bescheiden in orde bevonden en hiervoor een schriftelijke verklaring afgegeven. Zij hebben het advies gegeven om kengetallen vast te stellen voor o.a. de verhouding van liquide middelen en de te verwachten declaraties van deelnemers.

INZENDEN DECLARATIES

De inleverdata voor declaraties voor de tweede helft van het jaar zijn: 02-07; 03-09 en 05-11-2009. Dit is de eerste donderdag van de oneven maanden. In de week erna worden de declaraties door de beheerders behandeld en afgewerkt.

Namens het Therapieënfonds Aurum,
Betty Hugens en At Kerstens

De Haagse Boekerij

Frederikstraat 24
2514 LK Den Haag
tel. (070) 346 48 00
haagboek@planet.nl
www.haagseboekerij.nl

ANTROPOSOFIE
MENSWETENSCHAPPEN
LITERATUUR
KINDERBOEKEN
KUNSTKAARTEN

Lezingen, cursussen, evenementen

Cursussen Antroposofie door Jelle van der Schuit

De volgende cursussen worden het najaar van 2009 op Aurum gegeven.

1. GOETHE EN ZIJN ACTUELE BETEKENIS VOOR DE MENSHEID

Goethe heeft zich niet alleen verdienstelijk gemaakt als groot schrijver en dichter, maar ook als natuuronderzoeker. Hij kwam op vernieuwende gezichtspunten aanzien van de wereld van de mineralen, planten en dieren. Hij ontwierp een eigen kleurenleer, waarin ook het morele gehalte van kleuren aan bod komt. Kenmerkend voor heel zijn werk is een spirituele visie op de natuur en op de mens. In deze cursus van 5 maandagavonden willen we een beeld geven van een aantal van zijn belangrijkste bijdragen en op zoek gaan naar de betekenis van zijn werk voor de antroposofie en voor huidige mensheid.

1e avond Leven & werk van Goethe; zijn uiterlijke & innerlijke ontwikkeling; zijn verhouding tot de Rozenkruisers.

2e avond Goethe's metamorfosenleer van de planten: de eenheid van de plant en de plantenwereld gezien vanuit de oerplant.

3e avond Kleurenleer van Goethe: kleuren als doen en laten van het licht in het spanningsveld van licht en duisternis.

4e avond Goethe als schrijver & dichter (met recitatie en liederen op teksten van Goethe)

5e avond Het sprookje van Goethe over de groene slang en de schone lelie als beeld voor de moderne inwijdingsweg.

Data: 5x maandagavond: 14, 21 en 28 september; 5 en 12 oktober 2009

Tijd: 20:00 – 22:00 uur

Plaats: Therapeuticum Aurum

Kosten: € 40 per cursus van 5 avonden (Zoetermeer Pas is geldig); de avonden kunnen ook los worden bezocht, u betaalt dan € 10 per avond.

2. VOORBIJ HET WETENSCHAPPELIJK MATERIALISME VAN ONZE TIJD

Mede a.d.h.v. het boek "Hoe de stof de geest kreeg, de evolutie van het ik" van Arie Bos (uitgeverij Christoffor, 2008) De huidige natuurwetenschap is sterk materialistisch gekleurd. De eenzijdige tendens bestaat om alle verschijnselen in de wereld uitsluitend te interpreteren als resultaat van fysiek-chemische processen. Dat er meer onder de horizon is dan alleen maar uiterlijke stof wordt vaak geloofchend. Dat leven, bewustzijn en zelfbewustzijn uitstijgen boven het niveau van het louter stoffelijke valt buiten het blikveld van veel wetenschappers. Arie Bos, antroposofisch huisarts in A'dam, heeft zich indringend bezig gehouden met de resultaten van de moderne natuurwetenschap, die hij nauwge-

zet volgde via wetenschappelijke bijlagen van kranten. Hij schreef hierover een machtig boek (zie boven), waarin hij een lans breekt voor een spirituele opvatting van mens en natuur. In drie avonden gaan we in op een aantal belangrijke thema's uit dit boek:

1e avond Over de afstamming van de mens; voorbij het toevalsdenken van het (neo)darwinisme.

2e avond Over de achtergrond van het leven: bepalen de genen het leven of juist andersom? Voorbij het genetisch determinisme.

3e avond Wordt het bewustzijn alleen bepaald door hersenprocessen of is het bewustzijn veel omvattender? Voorbij het neurologisch determinisme.

Data: 3x woensdagavond: 28 oktober, 11 en 18 november 2009

Tijd: 20:00 – 22:00 uur

Plaats: Therapeuticum Aurum

Kosten: € 25 per cursus van 3 avonden (Zoetermeer Pas is geldig); de avonden kunnen ook los worden bezocht, u betaalt dan € 10 per avond.

Inlichtingen/aanmelden bij Jelle van der Schuit, 079-3211837/schuit82@zonnet.nl

Kunstzinnig werken op de vrijdagmiddag door Maaïke Kroese, kunstzinnig therapeute

1. KLEURENLEER VAN GOETHE

We beginnen elke vrijdag met een stukje theorie en zullen de ontdekkingen van Goethe via eenvoudige kleurproeven le-

ren begrijpen. Daarna gaan we schilderen en komen tot een verdieping van zijn kleurenleer.

Start: 4 september 2009

2. MADONNA 'S VAN RAFAËL

Elke week bekijken we gezamenlijk een afbeelding van een Madonna en proberen een deel of het geheel met kleur op ons papier te krijgen. En zo leren we de kunstenaar en zijn werk beter kennen. Een mooie voorbereiding op het naderende Kerstfeest.

Start: 6 november 2009

Voor beide cursussen geldt:

7 vrijdagmiddagen van 15.30–17.00 uur

Kosten € 60,- inclusief materiaal

Plaats: Therapeuticum Aurum

Aanmelden bij Maaïke Kroese, tel 079-3217258

OPEN ATELIER

Daarnaast is er vanaf 1 september elke dinsdagmorgen van 11.00 – 12.30 uur “open atelier” voor iedereen die daar zin in heeft. Inlichtingen bij Maaïke Kroese.

Kunstzinnig werken op de woensdagmiddag door Lydia Beckx – Korbbe, kunstzinnig therapeute

THEMA 'VERBETEREN VAN ZELFVERTROUWEN EN ZELFBEELD'

Te weinig zelfvertrouwen kan een kind onzeker of angstig maken. Deze gevoelens kunnen weer invloed hebben op

het contact met andere kinderen of op leerprestaties. Er kunnen ook klachten optreden zoals slaapproblemen, het zichzelf overschreeuwen, het willen controleren van situaties of het moeilijk kunnen meebewegen met hun omgeving. In deze acht bijeenkomsten wordt uw kind meegenomen op een symbolische reis. Het reisverhaal sluit aan bij hetgeen ik per individu en in de groep ervaar en waarneem. In het verhaal ontmoet uw kind een eigen beschermdier, dat het kind op zijn reis zal vergezellen. Het kind wordt met behulp van verhalen, schildertechnieken en geleide fantasie gestimuleerd fantasie en moed in te zetten, waardoor het beter in zijn vel komt te zitten en zich gemakkelijker door het leven kan bewegen.

Data: 8 bijeenkomsten op 9, 16 en 30 sept; 7, 14 en 28 okt en 4 en 11 nov 2009

Plaats: Therapeuticum Aurum

Tijd: Woensdagmiddag van 15.00 tot 16.30 uur

Kosten: € 135,- per persoon, incl. BTW en materialen

Groepsgrootte: min. 4, max. 6 kinderen; aanmelding liefst per e-mail, vóór 1 augustus

Contact: tel: 06 – 22 49 80 44; e-mail: kunstwerkt@talentweb.nl; website: www.talentweb.nl/kunstwerkt

Najaarsprogramma Studiecentrum voor Antroposofie Zoetermeer

1. HEEFT EUROPA EEN EIGEN TAAK IN DE WERELD?

Voordracht door Dr. Harrie Salman met ruimte voor vragen en gesprek

Europa heeft een uitermate boeiend verleden, dat niet alleen maar bestaat uit oorlogen, maar ook uit culturele bewegingen en spirituele impulsen. Dit Europa van de cultuur krijgt veel te weinig aandacht in de Europese Unie, die vooral een economische eenheid nastreeft. We bevinden ons sinds de 20e eeuw in een nieuwe fase van culturele ontwikkeling, waarin het niet alleen meer gaat om de volkeren van Europa, maar steeds meer ook om het individu, dat zijn eigen keuzen maakt, zijn bewustzijn ontwikkelt en met anderen gaat samenwerken om bepaalde doelen te realiseren.. Harrie Salman is cultuurfilosoof en schrijver van meerdere boeken over cultuur en spiritualiteit.

Datum: donderdag 10 september 2009

Tijd: 20.15 uur

Plaats: Kerkelijk centrum De Oase ,
Kerkenbos 8, wijk 16, 2715 RP,
Zoetermeer

Kosten: € 9,-

Aanmelden: niet nodig

2. DE WERKZAAMHEID VAN MICHAEL EN HET KOSMISCHE IJZER

Voordracht door Frans Lutters met ruimte voor vragen en gesprek

De aartsengel Michaël wordt in de beeldende kunst vaak afgebeeld met een

zwaard dat boven zijn hoofd naar de sterren wijst. Dit duidt op de werkzaamheid van het kosmische ijzer dat in het najaar met meteorieten, de vallende sterren, zich met de atmosfeer van de aarde verbindt. Met deze werkzaamheid is een spirituele activiteit verbonden die van Michaël uitgaat en voor de mensheid, juist in onze tijd van grote betekenis is. Frans Lutters is leerkracht aan de Vrije School (geschiedenis en kunstgeschiedenis) en auteur van een aantal boeken over spiritualiteit.

Datum: dinsdag 29 september 2009

Tijd: 20.15 uur

Plaats: Kerkelijk centrum De Oase ,
Kerkenbos 8, wijk 16, 2715 RP,
Zoetermeer

Kosten: € 9,-

Aanmelden: niet nodig

3. DE KREDIETCRISIS

Achtergronden en mogelijkheden. Een poging om de 'tekenen des tijds' te verstaan.

Twee voordrachten door Ton Jansen met ruimte voor vragen en gesprek

In september 2008 werd de wereld plotseling opgeschrikt door de kredietcrisis. Al spoedig hadden velen, onder wie ook minister Bos, het over de 'perverse bonussen', die de oorzaak van alle ellende zouden zijn. Maar was het echt zo simpel? Lag het echt alleen maar aan de bonussen en het egoïstische gedrag van de bankiers? Of was er misschien toch meer aan de hand? In deze twee voordrachten willen we samen op zoek gaan naar de werkelijke oorzaken van de kredietcrisis. Hierbij willen we ook te rade gaan bij de antroposofie, en vooral bij de sociale driegeleding van Rudolf Steiner. Ton Jan-

sen was leerkracht maatschappijleer aan de Vrije School in Leiden. Hij beheert een antroposofische uitgeverij: Perun, waarbij hij ook regelmatig als vertaler optreedt. Van zijn hand verschijnt in de zomer van 2009 een boek over de kredietcrisis.

Datum: donderdag 19 en 26 november

2009

Tijd: 20.15 uur

Plaats: Kerkelijk centrum De Oase ,
Kerkenbos 8, wijk 16, 2715 RP,
Zoetermeer

Kosten: € 9,- per avond

Aanmelden: niet nodig

4. HET MYSTERIE VAN JESUS' GEBORTE

Voordracht door Loek Dullaart met ruimte voor vragen en gesprek

In het evangelie van Lucas staat het ons bekende Kerstverhaal. Maar daar wordt duidelijk een ander kind beschreven dan in het Mattheüs-evangelie, dat een totaal andere sfeer heeft en andere omstandigheden beschrijft. Maar wat betekent dat, waarom weet niemand dat en waarom is dat zo? Wat gebeurde er precies in het begin van onze jaartelling wat kennelijk zo belangrijk was dat we de jaren tellen vóór en na dit moment? Welk mysterie verbergt zich achter deze beide kinderen: het herderskind en het koningskind? Veel kunstenaars uit het verleden hebben van dit mysterie geweten. Via dia's van hun werken kunnen we misschien dichterbij komen bij de oplossing van dit raadsel. Loek Dullaart is leerkracht aan de Vrije School geweest en is auteur van een aantal boeken over spiritualiteit.

Datum: donderdag 10 december 2009

Tijd: 20.15 uur

Plaats: Kerkelijk centrum De Oase,
Kerkenbos 8, wijk 16, 2715 RP,
Zoetermeer

Kosten: € 9,-

Aanmelden: niet nodig

Informatie en evt. aanmelden voor bovengenoemde cursussen via website: www.stanzo.nl of via e-mail:

info@stanzo.nl

Jelle van der Schuit: 079-3211837

Anneke van Wensveen: 079-3516683

Cursus door Toke Bezuijen

HEILZAME KRUIDEN BIJ KWAALTJES

Wat doe je als je verkouden bent, hoesterig bent of last van oorpijn hebt? En wat als je koorts hebt? Ken je de eenvoudige middeltjes zoals bijenwas, honing, wonderwol, wikkels en citroen-sokken? Ben je aan het kwakkelen na een periode van antibiotica - gebruik? Ken je de toverkracht van voedingsbaden met ei, melk, citroen en honing? Weet je dat je je slaapproblemen te lijf kan met een warme kamille buikwikkels? Als je de kracht van kruiden als kamille, lavendel, bijenwas, honing, ui, citroen wilt leren kennen en toepassen, je medicijnkastje wilt aanvullen met wikkel en kompres, kruidenoliën en azijn: Kom dan langs! Het gaat om een workshop van 1 dagdeel, die op twee verschillende momenten wordt gegeven.

Data: zaterdag 27 juni en 12 september
2009

Tijd: van 9:30 tot 12:30 uur

Plaats: SHERPA verpleegkundige-praktijk, Weipoortseweg 69, 2381 NG Zoeterwoude

Kosten: € 20

Aanmelden bij Toke Bezuijen,

tel: 071 - 5802600,

e-mail: info@verpleegkundigepraktijk.nl,

website: www.verpleegkundigepraktijk.nl

Cursus door Marco Ephraïm en Maaike Kroese

METAMORFOSEN IN HET SKELET

door Marco Ephraïm, huisarts en Maaike Kroese, kunstzinnig therapeute

Deze cursus is bedoeld voor mensen die beroepsmatig veel te maken hebben met het menselijk lichaam, zoals artsen en fysiotherapeuten, praktiserend, onderzoekend of in opleiding. Basale kennis van de menselijke anatomie is noodzakelijk om deze cursus goed te kunnen volgen. Werkwijze: Inleidingen, dia's, fenomenologisch waarnemen van diverse botstukken, meerdere boetseeroefeningen. Zie voor de inhoudelijke opbouw het stukje elders in deze Nieuwsbrief.

Data: 7 donderdagavonden: 8, 15, 22,
29 oktober, 12,19 en 26 november
2009

Tijd: 20:00 koffie en thee, aanvang
20:15, einde 21:45

Plaats: Therapeuticum Aurum

Kosten: 100 euro, voor studenten is reductie mogelijk

Aanmelden:

via de praktijk van Marco Ephraïm, of via t.aurum@inter.nl.net

Maximum aantal deelnemers: 20

Core Praktijk
van Bozidar Bonacic
LEZINGEN en WORKSHOPS

Den Haag en Rotterdam

- *Omgaan met hooggevoeligheid*
- *Hooggevoeligheid bij kinderen*
- *Liefde als genezende kracht*
- *Zelfgenezing is mogelijk*
- *Zelfmanagement voor de ziel*
- *Relaties – kindervaringen en uitwerking in volwassenheid*
- *Aanraking tussen mens en engel*
- *Christusbewustzijn en levensboom*

Meer informatie:
www.corepraktijk.nl
070-3894188; info@corepraktijk.nl

Omdat de opvoeding van uw kind
soms een heel gepuzzel is...

PVOZ

Praktijk voor Opvoeding Zoetermeer e.o.
Voor hulp en advies in de opvoeding

Advies op maat
Bij u thuis (als u dit wenst)
Kortdurende hulp

drs. Ellen Lisa van Woerden en
drs. Saskia Bierman
Voor verdere informatie: www.pvoz.nl

COLOFON
NIEUWSBRIEF AURUM
JUNI 2009,
26E JAARGANG, NR. 1

UITGAVE VAN

Therapeuticum Aurum te Zoetermeer.
Doel van de Nieuwsbrief is het geven
van praktijkinformatie en van gezond-
heidsvoorlichting en –opvoeding (gvo)
vanuit een antroposofische achter-
grond.

Nieuwsbrief Aurum verschijnt twee
maal per jaar en wordt toegezonden
aan ingeschreven patiënten en aan rela-
ties van het Therapeuticum Aurum.

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE:

VOOR DE INHOUD:

Hedwig Douma, Marco Ephraim,
Sarah Goudsmit, Nienke de Graauw,
Marjanke de Jong, Maaïke Kroese, Jelle
v.d. Schuit, Jeannette v.d. Schuit-Jans-
sen, Elsemiek Wilms e.a.

VOOR DE UITVOERING/ADRESSERING:

At Kerstens, Yvonne Meppelink, Wil
Rosenbrand, Beate Vuijk en anderen.

ADVERTENTIES

Hans Spanjaardt, (079) 341 63 12

OPMAAK

Herman Boswijk

DRUKWERKBEMIDDELING

Vision@d, Zoetermeer

OPLAGE

3700 ex.

REDACTIE

Jeannette v.d. Schuit-Janssen, Jelle van
der Schuit, Hans Spanjaardt

© Therapeuticum Aurum

Overname van artikelen alleen met toe-
stemming van de redactie en de auteur.

WIJ ZIJN ER ALS U ER NIET MEER BENT.

U wilt niets met de dood te maken hebben. En dat hoeft ook helemaal niet. Daarvoor zijn er mensen die daar hun werk van hebben gemaakt. Ze vallen u wellicht niet direct op, maar ze zijn er wel. Ook als u er niet meer bent. www.cuvo.nl

[DE NATUURWINKEL]

Nu ook in Zoetermeer!

Gevestigd op de Pilatusdam 15, in het 'Dorpscentrum'

De Natuurwinkel staat voor biologische voeding. Van biologische groente, zuivel, brood, vlees en kruidenierswaren tot natuurlijke cosmetica.

Bij De Natuurwinkel mogen groenten rustig groeien, koeien écht grazen en kippen écht scharrelen en maken we geen gebruik van natuurvreemde toevoegingen. Zo is voeding niet alleen gezond, maar vooral ook lekker.

En wij zijn gespecialiseerd en adviseren u graag.

Kom naar De Natuurwinkel!

Voor meer informatie bel: 079 - 320 07 00 of kijk op www.denatuurwinkel.com

**Afzender: Therapeuticum Aurum,
Frits de Zwerverhove 1, 2717 TP Zoetermeer**